

CÂNDIREA

ANUL IV

No. 6

REVISTA MENSILE **DELTA** REVISTA MENSILE

Redactori: Arturo Marpicati, Bruno Neri e Antonio Widmar
Redazione e Amministrazione: Via Giosuè Carducci 11, Fiume
Abbonamento per l'estero: Un anno Lire 25. —

LE CRAPOUILLOT Revistă pentru literatură și artă
Paris, 5. Place dela Sorbonne.

LES MARGES Directeur Eugène Montfort. — Apare lunar. Abonamentul
anual 22 franci. — Administrația: Librairie de France 99,
Boulevard Raspail. Redacția: 5, Rue Chaptal, Paris (IX-e).

IL CONCILIO REVISTA MENSILE DI
CULTURA E LETTERATURA
ORGANO UFFICIALE DELL' ISTITUTO INTERUNIVERSITARIO ITALIANO

Redazione e Amministrazione: FRANCO CAMPITELLI, Editore: FOLIGNO

Abbonamento { Italia e Colonie L. 45 || Un fascicolo { Italia e Colonie L. 4,50
annuo { Estero » 70 || separato { Estero » 7,—

CONTO CORRENTE E ASSEGNI POSTALI N. 1-2577

A APĂRUT:

A APĂRUT:

NICHIFOR CRAINIC
DARURILE PĂMÂNTULUI

P O E Z I I

UN VOLUM 200 PAGINI 15 LEI. — EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ»

A APĂRUT:

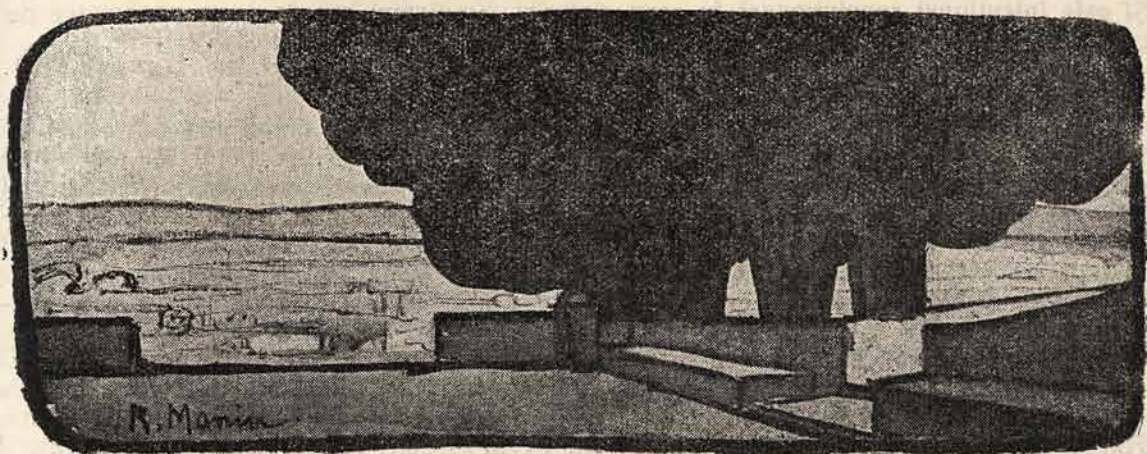
A APĂRUT:

IONEL TEODOREANU
ULIȚA COPILĂRIEI

UN VOLUM 154 PAGINI CARTONAT 30 LEI
EDITURA CULTURA NAȚIONALĂ

LE MONDE NOUVEAU Revistă pentru strângerea legăturilor
sociale, economice, literare și
artistice între Franța și străinătate.
Apare de 2 ori pe lună. — Abonamentul anual 50 franci. — Paris, 42, Boulevard Raspail, Paris (7-e).

GÂNDIREA

PRO DOMO

DE

NICHIFOR CRAINIC

VREMEA noastră, vânzolită de lupta violentă a dreptului la viață, a lămurit unanim nevoia organizării colective a categoriilor sociale angajate în această luptă. Până să ajungem la echilibrarea intereselor protivnice, pe care, în sfera ideală, o întrezărește viziunea umanitaristă, cuvântul de ordine impunător e solidarizarea profesională. Puterea sociabilității creează în jurul nostru organisme colective a căror acțiune singură mai poate astăzi să garanteze triumful individului. Problema se pune deci vital și brut. Categoriile creatoare de bunuri general omenești, materiale și morale, își valorifică solidar dreptul la existență. Frământătorii materiei au înțeles însă cei dintâi binefacerea solidarității. Biruințele acțiunii lor pun, prin contrast, într'o stare inferioară pe muncitorii intelectuali. Speță clasic dezinteresată, frământătorii gândului și al visului întârzie încă în mizera dezagregare a părăsirii de sine, sub amenințarea nimicitoare a viitorului. Societatea de ieri i-a crescut, cu nedemnă milă oficială, în sugestia inadaptabilității lor. Gustându-și în mahnire iluziile de născuți-dezarmați, scriitorii se vor trezi poate, în societatea de mâine, singuratici, părăsiți și de prisos, într'o lume de triumf al insului prin colectivitatea categoriei profesionale.

Temerile, întemeiate pe însăși actualitatea dureroasă, au făcut să se nască proiecte de bresle intelectuale asemănătoare breslelor muncitorești. Dacă sindicalizarea profesională este arma egal întrebuințată în marele război social de azi, nu e nici un cuvânt ca muncitorii intelectuali să nu se folosească, la rândul lor, de această armă.

Oricare ar fi alcătuirea cea nouă a lumii, Spiritul nu va dispărea. El va continua să trăiască măcar tot atât cât materia, s'o stăpânească și să-i imprime formele desăvârșitoare ale viziunii lui divine. Și în această trudă a perfectibilității, în această ridicare

neîntreruptă spre tipurile, care ating cerul cu creștele lor, ale imaginației, titani și profeți vor rămâne mereu zămisliții artei și ai cugetării. Ei sunt în lume rugurile de foc prin care vorbește spiritul, și apariția lor va ridica deasupra secolelor, în lumina artei, acel zăcământ sacru ce doarme inexpressiv în fundul ființei omenești. Societățile lipsite de această categorie de elită ar fi societăți oarbe. Ele nu se pot concepe.

În perspectiva ideilor noi, scriitorii apar deci ca o categorie întregitoare a societății, supusă aceluiași legi de organizare și de luptă. Ei sunt factori producători îndreptățiți să trăiască din produsul creației proprii. Dacă munca singură trebuie să justifice existența, scriitorii, ei cei dintâi, trebuiesc susținuți din munca lor. Un sindicat profesional are la temelie acest principiu. Ideea acestui sindicat va părea poate revoluționară. Și este intenționat revoluționară în sens material. Sindicatul are de scop negocierea pe cont propriu a operei de artă. În aceasta stă revoluționarismul său.

Literatura noastră a suferit și suferă încă de patronaj.

Patronajul ei e de două feluri: politic și editorial.

Patronajul politic se trage din ideea degenerată a mecenatismului clasic și medieval. E însă la mijloc o mare deosebire. Patricianul îngăduia pe poet la ospățul său din iubire pentru ritmul maiestos al odei. Un vers frumos și scânteietor cucerea libertatea sclavului care l-a făcut. Poetul era *vates*, și mâna care ieșea albă din faldul togei de nobil îi înfindea, ca unui inspirat de zei, cununa de lauri. Seniorul medieval găzduia în castelul fastuos pe trubadur și era fericit să-și legene sufletul în cadențele de baladă ale isprăvilor cavalerești. Protecționismul acelor vremuri pornia din iubire pioasă pentru cântecul vorbelor, pentru artă.

Mecenatele modern e un om politic, un șef de partid, o excelență ministerială. El are un ziar unde îi trebuie polemiști. El acordă ocrotire scriitorilor, — ce mărinimos a fost ocrotit un Eminescu! — în măsura în care aceștia se pun în slujba ambițiilor lui. Am ajuns astfel să avem poeți de partid cum avem electori și oratori de partid. Scriitorii sunt sateliții politicianilor, iar statul, — adică guvernele în succesiune, — își face onoarea de a milui odată pe an, în ziua noului buget, cu rămășițele bugetare pe ocrotiții respectivi. Un ministru de instrucție, generos nevoie mare, zice-se, a inventat acum vre-o douăzeci de ani bacșișul de stat pe care îl împărția la 1 April. Scriitorii de atunci l-au găsit seducător. Poeții și-au instrunat lirele: era luna liliacului albastru și a noului buget. Petițiile se scriau în versuri. Sonetele cădeau din mână: omagii pentru gentilul ministru. Nu mi-l pot închipui pe scriitorul vremii aceeaia decât ca un chitarist instrunând o serenadă sub balconul ministerial. Cântecul de adorare se sfârșia. Excelența, gădilată pe pânțele de farmecul versului, apărea în balcon și degetele sale grase lăsau să cadă în pălăria cântărețului — un pol mărinimos! Bine înțeles: din vistieria statului. Generația aceasta a chitariștilor bugetari supraviețuiește în mare parte și continuă să atragă și asupra generației tinere de scriitori, mult mai demnă, nemeritata mărinimie disprețuitoare a factorilor politici.

Patronajul editorial e deopotrivă de binecuvântat. Cine cunoaște raportul dintre scriitor și editorul analfabet va găsi că termenul de exploatator brut e un eufemism pentru acesta din urmă. În ordine materială, produsele literaturii românești au dat autorilor un câmp de morminte, revoltător de timpurii, iar celor câțiva precupeți de poezie — milioane.

Față de această stare, moștenită dela un regim ce trebuie să moară, silnică și înjositoare, precum și față de noul spirit de organizare profesională a deosebitelor categorii sociale, scriitorilor nu le rămâne decât să ia o atitudine hotărâtă, strângându-se în breaslă. Nu într'o S. S. R. infructuoasă, ci într'un organism viu, solidar și activ, prin care opera de artă, odată creată, să se negocieze onest în folosul creatorilor ei, un organism colectiv în care fiecare membru să fie o energie conștientă cu parte la răspundere și la beneficii. Dacă literatura, prin natura ei, e pentru scriitor o chemare, ea trebuie să fie, prin directă negociere, o profesie, cel puțin ca oricare altă profesie.

Între Nistru și Tisa se vor deschide mâine la lumină zeci de mii de ochi ce vor, căuta lacomi paginile hrănitoare ale cărților. Aria culturală a țării acesteia va fi în curând destul de întinsă ca să îngăduie scriitorului pâinea reală, omenească, răsplată a visurilor sale de idealitate.

Sindicatul, care trebuie cu necesitate logică să se alcătuiască, năzuiește la înființarea editurii scriitoricești, suprimând dintre scriitor și public mijlocirea parazită a negustorilor de literatură. El va statornici membrilor săi un rost social lămurit și independent. Prin

aceasta le va suprima totdeodată și patronajul politic, redându-se omului de litere demnitatea și libertatea de gândire pe care nu le are în situația actuală de satelit al aștrilor convenționali.

Scriitorii noștri, dezagregați astăzi, jicniți în mândria lor și umiliți în viața lor de ocrotirea exploatatoare a patronilor de amândouă spețele, furișându-și visurile prin mijlocul unei societăți ce s'a deprins să-i căineze ironic pentru lipsa lor de meserie, vor ajunge în scurt timp, prin ei înșiși, prin cuvântul lor răspicat, sincer și liber, o forță iubită și respectată de mulțime, respectată și temută de calculații mecenai.

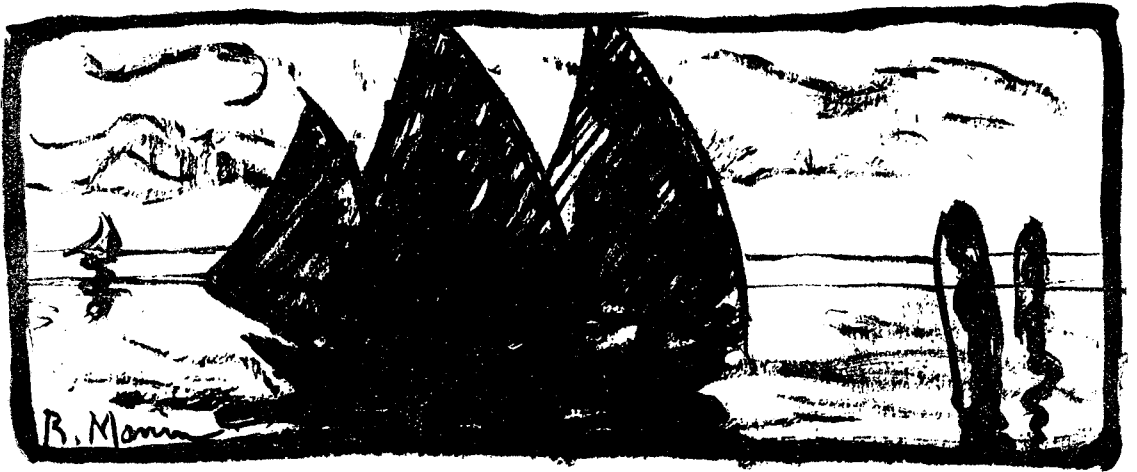
Li îmbiem, frățește, să cugete la proiectul acestui sindicat profesional, idee pe care d. T. Arghezi a aruncat-o la vreme în dezorientarea haotică a zilelor acestora.

* * *

Publicam rândurile acestea în primăvara lui 1920, dupăce, din îndemnul D-lui T. Arghezi, (spiritul său e o nesecată fântână arteziană de proiecte), schișasem împreună planul realizabil al unei adevărate republici a literelor românești. Pornisem cu pantahuza după aderențe, când viața ne-a risipit pentru câțiva ani. Planul a rămas plan. El se actualizează din nou prin discuția pe care a stârnit-o de curând condeiu viguros al acestui poet de pură esență. D. T. Arghezi îl împlântă ca într'o bază de beton în declarațiile recente ale d-lui Octavian Goga, întemeietorul ministerului artelor, asupra rostului scriitorilor în Stat. Înființarea acestui minister înseamnă inaugurarea unei politici culturale, de Stat, mult mai largă decât politica didactică a ministerului școalelor: o politică a intensificării creației culturale. Ea implică în același timp realizarea, din partea Statului, a condițiilor de existență materială pentru artiști. „La înființarea ministerului artelor, zice d. Octavian Goga, m'am gândit să creez mijloace pentru a putea intensifica, aici în țară, o dezvoltare artistică. Am crezut că trebuie coordonate, la adăpostul acestui minister, producțiile noastre artistice și patronate direct printr'un concurs material“. Sunt în adevăr categorii de artiști care se bucură de acest concurs de Stat legiferat: actorii și cântăreții de operă. Unii au la îndemână teatrele naționale, ceilalți cele două opere.

E cel puțin curios că Statul asigură, cu atenția cuvenită, numai categorii reproducătoare condițiile prielnice artei. Categoriile creatoare: plasticii, compozitorii muzicali și scriitorii, sunt încă ignorate. Viața actorului e cu grijă capitonată în prevederile legale din ce în ce mai perfecționate; scriitorul rămâne, și sub patronajul ministerului artelor, un client al problematicului și nedemnului bacșiș de Stat. Și totuși d. Octavian Goga declară, și noi repetăm în cor cu întreaga istorie culturală a țării acesteia: „Scriitorii ca și odinioară sânt și rămân păstrătorii cei mai de seamă ai misterului nostru de existență“. După mentalitatea politică obișnuită, păstrarea acestui mister al existenței naționale se poate efectua în condițiile degradante ale mizeriei. E teoria stridiei care numai bolnavă produce perle, cum o caracterizează fericit d. Camil Petrescu. Stă în puterea condeilor noastre să stârpim acest vițiu de cugetare în mentalitatea omnipotenților politici. Fiindcă nu ne facem iluzii. D. Octavian Goga nu e perpetuu ministru la departamentul pe care l-a creat. Politica nu se culturalizează printr'un singur articol de revistă: D. Alexandru, actualul ministru, nu e desigur ultimul Lapedatu la arte. O solidarizare profesională a scriitorilor sau, cum îi zice proaspăt d. Arghezi, un partid cultural al intelectualilor, e în stare să impună oricând un ministru care să fie expresia reală a republicei artelor românești. Atunci planul acelei împroprietăriri în felul celei țărănești, cu tipografii, cu reviste, cu ziare și hârtie, nu va mai fi un pium desiderium.

CÂNTEC VECHI

DE

A. POP MARȚIAN

CÂND vâlvățile albastre joacă pe comori îngropate,
Săracii lumii bâjbâesc noaptea cu casmale grele în spate,
Și nădejdea lor înfrigurată roade, anevoios,
Zaua tare ca de piatră, a pământului mincinos.
Iar când pândarii de lumină ai dimineții
Trag de ei afară, din gropile reci, —
Desnădăjduți și buimaci,
Săracii se întorc în cătune și mai săraci.

Poate că nu mă 'nșel: în ochii tăi, eri, au jucat
Vâlvățile unui suflet bogat, —
Dar casmaua vrerii îmi cade grea din mâini....

Mi-e frică, mâine să nu fiu și mai sărac....

Ce să fac?... ce să fac?... ce să fac?

PEER GYNT

Poem dramatic de HENRIC IBSEN

in românește de

ADRIAN MANIU

Fragment din actul I

(Loc păduratic lângă ograda Aasei. Jos un torent, de cealaltă parte o moară veche. Zi caldă de vară).

(Peer Gynt flăcău voinic de 20 de ani coboară poteca, urmat de mamă-sa; Aase, micuță plăpândă, Ea bombăne și pare tare necăjită).

AASE

Miști Peer

PEER GYNT

Nu mint!

AASE

Jură așa!

PEER GYNT

Când îți spui, de ce ași jură?

AASE

Trăncănești neadevăr

PEER GYNT

Ba 'i cum zic din fir în păr

AASE

Iar mă amăgești? Ei bine
N-ai nici cât de cât rușine!
Pe podișuri înghețate
Imi plecași la vânatoare,
După cerbi cu coarne late.
Luni de zile ai fost departe
Făr să 'ți pese de ogoare.

Și acum te-ai 'napoiat
Fără pușcă, făr' disagă,
Hainele 'ț-ai sfâșiat
Și răspunzi numai în șagă.
Cum să nu fiu mâniată?
Ce-î cu cerbul, spune odată?

PEER GYNT

Din Gendin spre Răsărit...

AASE (batjocoritoare)

zi nainte...

PEER GYNT

am pornit,

Ș-am ținut tot vântu 'n față
Subt un trunchi rostogolit—
Incerca muschiul să-l roadă
Scormonindu'l prin zăpadă!

AASE

Și pe urmă?

PEER GYNT

il pândii.

Răsuflarea mi-o oprisem.
Pe zăpada întărită
Auzeam a lui copită
Și un vârș de corn zării.
Atunci m'am târât încet
Tot pe brânci, până'n brădet.
Zău! Nu s'a văzut vreo-dată
Un vânat mai minunat
Mândru, gras, lucios la păr.

AASE

Vezi bine că nu...

PEER GYNT

Pang! Săr,

Se sbătea rostogolit
Eu, pun mâna pe cuțit
În grumaz să'l altoiesc
Dar namila bocănește
Sus în patru se ridică
Scutură din cap de-mi pică
Ăl cuțit din mâini smicește
Și-ntr' coarne ca-ntr'un clește
Mă ridică-și pornește.
Ca din praștie svârlit
Pe podișul zăpezit.

AASE

Mamă doamne! Ce o să spună!

PEER GYNT

Știi podișul? zid de stânci
Detunate, ascuțite,
De prăpăstii mărginite,

Ș-o adâncă vâgăună
De 'ntuneric înecată
Până 'n apa 'ntunecată
O oglindă blestemată
Jos-la sute de prăjine.
N'ai văzut-o? Știu prea bine,
Neguri coborau spre fund
Apa se sbătea pe prund...
Lunecând, căzând pe spate,
Repezeam de-a deșelate
Pe fugar ne pomenit.
Vulturii în asfințit
Și în beznă se roteau,
Și, în urmă rămâneau.
Jos se sparse un ghețar
Fără să-i auz tunatul.
Nu prindeam decât lătratul
Demonilor ce jucau
Și'n pierzare ne târau...

AASE

Doamne te milostivește!

PEER GYNT

Dintr'o dat' creasta sfârșește
Dintre holovani sbucnesc
Prepelițe sfârâind...
Din copite răsucind,
Cerbul meu cu coarne late,
In prăpastie se-abate..

(Aase se clatină agățându-se de un copac)

Sus era zidul de stâncă
Subt noi, hăul fără fund.
Despicam o ceață-adâncă,
Sparssem nori de pescăruși.
Ca gându picăm acuși.
Iată! Din adânc răsare
O lucire albișoară
Ca un piept de căprioară.
Maică!—lacu'l oglindea
Par-că lacul mi'l creștea,
Chip cu chip să se lovească...
Ș'l vedeam cum crește! crește...

AASE

Doamne Peer, ci isprăvește.

PEER CYNT

Cerb cu cerb — cel din tărie
Și cu cel din apă, iată
Se lovesc — cu vijelie.
Apa sare prăfuită,
Și apoi inoată 'noată
El nainte, eu napoi
Până la țarmuri amândoi.
Atunci drumul casei — am luat.

AASE

Bine, cerbul, l-ai lăsat ?

PEER GYNT

Cerbu, nu se mai opri.
Cin' l-o prinde l-o găsi!

AASE

Ești întreg nevătămat
Nici sdrelit și nici scrântit ?
Doamne tu mi l'ai păzit!
Doar nădragu 'i sfășiat.
Dar la ce să'l pomenesc.
De ce a fost mă îngrozesc.

(Se oprește privindul gură-cască, căutând greu vorba. În fine țipă).

A tâlhar! mă prostiși iar!
A nerușinat flecar!
Că tot ce mi-ai trâncănit
Mi-amintesc. Le-am auzit
Povestite toate, toate,
Când purtam coada pe spate!
Lui Gudbrand 'i se 'ntâmplară
Toate câte mi le spui.

PEER GYNT

I s'or fi 'ntâmpat și lui
Asta-o fi a doua oară...

AASE

Da, da, tu ai primenit
O minciună învechită,
Ii pui aripi vulturești,
O mărești, spăimântător.
Da la urma urmelor
Când povestea e sfârșită
Mai să nu te dumirești
Auzind ce am auzit.

PEER GYNT

Altu-așa de mi-ar vorbi
Cu un pumn l-aș doborî.

AASE (plângând)

Doamne de-a-ș putea să mor
Dă-mi odihnă sub ogor
Că nici plâns și nici cuvânt
Nu'l clintește — Peer, îți spun
Ești perdut-perdut de tot.

PEER GYNT

Maică ai dreptate'n tot
Numai nu te mânia.

AASE

Taci. Poate să joc ai vrea.
Când o haimana ca tine
E copilul meu! Rușine!

Iată singura-mi răsplată!
Ce-a rămas din altă dată?
Toate, toate în vânt s'au dus
Ei! bunică-tu Rasmus
Vântura 'n baniță banii
Apoi tat-tu, i-a jucat
Ca nisip i-a resfîrat
Cumpărând țelini sleite.
Să plimba prin șapte sate
În căruțe ferecate
Cu roatele poleite.
Ce risipă la ospete
Când plesnea sticle 'n tavan.
Topea noaptea munci d-un an.

PEER GYNT

Ei ce a fost a fost odată.

AASE

Ci mai taci gură spurcată.
Uite'n casă și'n ogradă,
Le-ai lăsat pe toate pradă
N'are ochi nici o fereastră
Garduri: la pământ trântite
Nu mai e obor de vite
Câmpu'l umple mătrăguna,
Vin sechestre'n toată luna.

PEER GYNT

Mamă lasă cărâiala
N'am avut noroc și pace.

AASE

Cum noroc? De un timp în coace
Nimenea n'a mai lucrat
Zdravăn ești cât un bărbat.
Popa ăl din Copenhaga
Întrebând numele tău
N'a spus el că n'au la ei
Prinț așa mintos ca tine
Chiar că tată-tău ști bine
Astea când le-a auzit,
Cal și sanie 'i-a cinstit.
Toți se minunau de noi,
Măncău-beau, pe 'ntinsă masă.
Vezi acuma toți ne lasă
Nu'is preteni la nevoi.
Ei când chirigiul Ioan
Și-a luat calea târzie
S'a întins aci pustie

(își șterge ochii cu șorțu).

Ești gogeamite vlăjgan
Mi-ai putea sta 'ntrajutor
La ce brumă e rămasă.
Ași! mor vitele 'n obor
Și tu stai întins în casă
Lângă vatră te prăjești

(plânge iar)

Iară pragul dacă'l treci
Doar la fete le ții cale
Și te bați cu pușlamale.
Mai adus și de ocară.

PEER GYNT (indepartându-se)

Ia dă-mi pace!

AASE

Cât e doară.

De când cu scandalu-n Lunda?
Vați bătut ca niște câini.
Când cu Aslak potcovarul!
Nu i-ai rupt din umăr brațul!
Sau, un deget de la mâini?

PEER GYNT

Asta cine ți-a mai spus?

AASE

Că striga de vuia satul...

PEER GYNT

Nu era el cu strigatul...

AASE

Tu erai?

PEER GYNT

Vezi bine eu.

mai tare el!

AASE

mai taare?

PEER GYNT

Potcovar, cu pumnul greu!

AASE

Ptiu! te bate un bețiv
Trebuia s-aud și asta

(reincepe plânsul)

Dacă'i tare ce te lași?

PEER GYNT

Dacă'l bat, sau de mă bate

Tu, te ții tot de vâitate

(râde)

Treacă-ți mamă!

AASE

nu cumvași

Ai brodit minciuna iar?

PEER GYNT

Ștergeți lacrima, de acu
Treacă-ți ori ce îndoială
Pentru bietul potcovar
Pumnu ăsta fu amnar,
Ăstă-lalt sta nicovală.

AASE

Tu mă faci cu zile moartă.

PEER GYNT

Ba nu maică măculișă
Bună ești de altă soartă.
Ai încredere 'n băiat
Ai să vezi că toți din sat
Inchina-sor mic și mare
Când oi face o faptă mare.

AASE

Tu ?

PEER GYNT

Se întâmplă multe 'n lume.

FUM CĂZUT

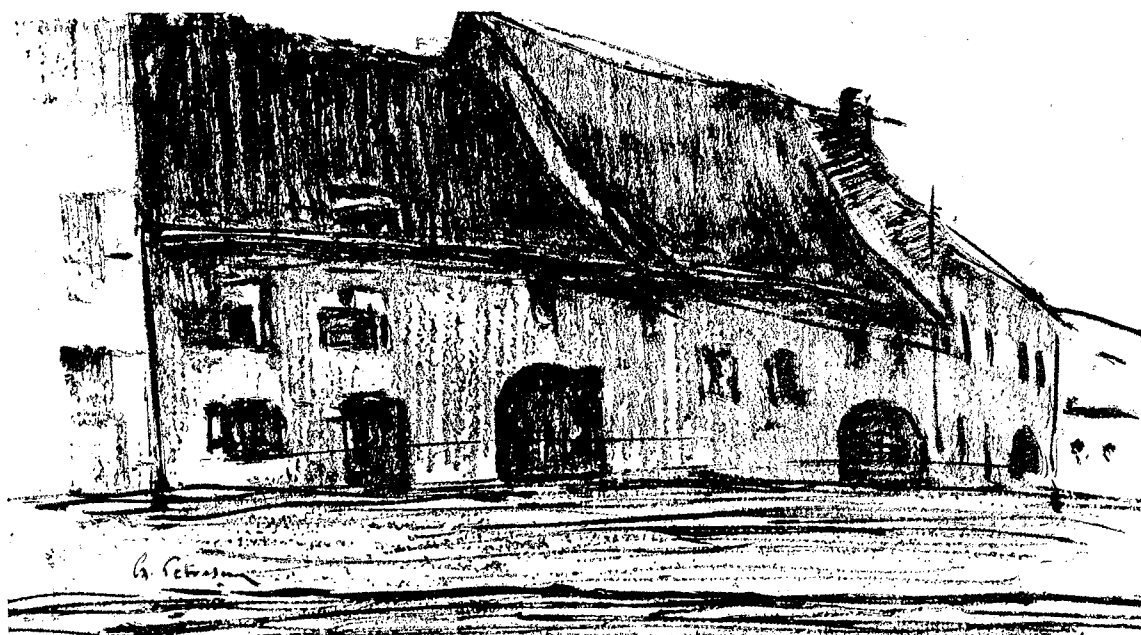
DE

LUCIAN BLAGA

S'AUDE sbor scurt și zadarnic
de găște peste pajiști reci.
Undeva un cântec se pătrunde
de ghicitori de veci.
Aleluia, privirea mi se umple
de paseri și vânt.
Vieții nu i-am rămas dator,
nici un gând,
dar i-am rămas dator
viața toată.
Cu mișcări întoarse ades
văd bolți adânci,
tării prăbușite în apă.
Din frunzele satului ies
ca dintr'o biblică șatră.
Aleluia, astăzi ca niciodată
sunt fratele obosit
al cerului de jos
și-al fumului — căzut din vatră.

DOI AMICI

DE

AL. O. TEODOREANU

TITI NECULCEA

CĂTRE

BUBI COSTIN

Dragă Bubi,

Află despre nefericitul tău amic Titi că am rămas repetent așa că nu voi fi ofițer de rezervă la Iunie, fiind amenințat dacă nu reușesc nici la anul viitor să fiu trecut la trupă, regimentul 12 câmp Bacău. Școala de artilerie este foarte grea pentru cei cu modernul și ca dovadă a rămas și prietenul nostru Goldenberg care a făcut secția reală și un an la Viena, noi doi fiind singurii repetenți.

Toată asta mi se trage, dragă Bubi, dela măgarul de Ionescu care tu știi câte parale mă ține și mi-a suflat greșit ca să rădă de mine. Anume căpitanul Steclescu care n'are nici o educație punându-mi întrebarea elevul Neculcea de câte ori mărește luneta de baterie, Ionescu mi-a suflat greșit că după noul regulament luneta de baterie mărește de 30.000 de ori și eu fiind emoționat și crezându-l am spus că luneta de baterie mărește de 30.000 de mii de ori. Colegii care se pretind *buni camarazi* și asta spune și tu dacă se cheamă camaraderie au început să rădă și Ionescu căindu-se și fiindu-i frică că n'am să-i mai dau bani mi-a suflat pe urmă bine, dar căpitanul Steclescu mi-a zis elevul Neculcea eși la tablă și nu mai suflași și eu la tablă m'am zăpăcit și el mi-a spus nu te mai scobi fa ureche că nu ești trupă și pentru o singură greșală mi-a pus nota unu, amenințându-mă dinainte cu repetenția și la urmă mi-a dat media 3.

Cu toate aceste persecuții eu trebuie să tac și să înghit, fiindcă Ionescu deocamdată nu mă pot strica, fiindcă el îmi dictează scrisorile către papă, fiindcă el știe să inventeze minciuni ca de meserie ce este și fiindcă tu știi bine că eu fiind o fire cinstită la asta nu mă pricep și fiindcă papă este foarte inteligent și m'ar putea prinde cu minciuna și să nu-mi mai dea nimic, fiindcă măcar că nu se pricepe la artilerie fiindcă a fost scufit

pe-atunci fiind ușor, dar e prieten intim cu generalul Deleanu și poate să-i spue tot întâmplător.

Ionescu mi-a spus să nu-i scriu lui papă că am rămas repetent și să-i spun că fiind cel mai bine notat la călărie ca unul ce am fost învățat de mic cu calul și încă de la șapte ani încălecam iapa lui papă pe dășelate, mi-a zis să zic că comandantul școalei zice să mai stau un an ca instructor la elevii activi și dacă nici unul din echipa mea nu cade se poate chiar să fiu avansat deodată locotinent și eu am acceptat.

Dragă Bubi eu am acuma mare nevoie de bani deoarece știu că Rozina are un șolțic de frate student care i-a scris că el se împușcă dacă nu-i dă mort copt din pământ imediat 10.000 lei și mi-a arătat și mie scrisoarea în adevăr disperată, cu data de Vineri 29 cor. Rozina este foarte inconsolabilă și se încuie în odaie iar eu îi respect durerea pe canapea în sufragerie și mă culc îmbrăcat, numai cismele le trag. Ca să pot scoate deodată atâția bani dela papă, Ionescu mi-a cerut 500 lei bani înainte și-a zis să scriu și eu am și scris că mi s'a furat în timpul tragerii mai multe cutii cu puncte de reper și papă n'are de unde să știe ce-i asta precum și că calul meu speriindu-se de-o baltă a svârlit și am rupt din greșală traiectoria dela tunul III pe care o aveam la mine, total 15.000 lei. In caz afirmativ dela papă eu am semnat lui Ionescu o chitanță de 2.500 lei. Deaceea du-te și tu pe la papă și spune-i că numai traiectoria costă peste 12.000 lei și dacă refuză zi că pentru o traiectorie poți să înfunzi pușcăria și că mai scump ar costa avocații la consiliul de războiu și dacă tot nu vrea să scoată bani, Ionescu mi-a spus să-ți spun ție sau unui om de încredere să se ducă la papă să-i spue că știe el o traiectorie de ocazie dela un colonel pensionar de-aici cu 7.000 lei. In cazul acesta, dragă Bubi, te rog a-mi împrumuta tu pe adresa Rozinei 3000 lei urgent, și poate și eu ți-o fi vreodată de folos iar atunci când mi-ai mai cerut pot să jur că nu aveam mai mult de 785 lei care îmi trebuiau, și momentan ce primesc bani dela papă, ți-i trimit înapoi telegrafic, pe cuvânt de onoare, poți păstra și scrisoarea.

Te îmbrățișează al tău nefericit amic

Titi.

P. S. Te rog să mă erți, dragă Bubi, că din grabă am uitat să pun mărci pe această scrisoare. Sunt foarte enervat. Ducându-mă azi acasă am văzut staturile trase la iafacul Rozinei și m'am speriat întâiu că s'a otrăvit. Intrând în vârful degetelor și trăgând cu urechea am auzit-o pe Rozina foșnind patul oftând și mi-am închipuit că plânge, iar ducându-mă în sufragerie. Idiotul de Ionescu cred că a fost pe la mine. Servitoarea spune că a plecat. Eu cred că era beat, căci și-a uitat în antret sabia și capela. Asta e răsplata lui Jehova, ca din casa mea să i se tragă și lui nenorocirea. Dacă-l prinde comenduirea pe stradă, fără capelă, îi dă cel puțin 10 zile garda pieții. Eu ți-am scris din sufragerie și am eșit pe dindos să duc scrisoarea la poștă. Când mi-am adus aminte de mărci, scrisoarea era deja în cutie.

BUBI COSTIN

CĂTRE

TITI NECULCEA

Dragă Titi,

Imi pare foarte rău că ai rămas repetent, dar nu trebuie să-ți faci sânge rău pentru atâta lucru. Verișoara mea Dorina Silberstein n'a rămas repetentă de două ori la limba română și acuma s'a măritat foarte bine și scrie la rubrica feminină la cel mai răspândit ziar românesc din America și este respectată chiar de Americani ca o intelectuală și neîntrecută la piano?

E trist totuși iubite prietene să te gândești la această revoltătoare nedreptate că tu cu caracterul tău să rămâi repetent pe când unul ca Ionescu care fără tine nici n'ar fi avut cu ce termina școala căci îl știm noi că nici de țigări n'avea și acuma se laudă că nu fumează decât R. M. S. aurite și tu să fii cel strâmtorat ca tot omul cu răspunderea situației lui și cavalier cu femeile, pe când Ionescu să se ție de orgii și să te stropească din muscal la șosea cu dame, totul numai cu banii tăi, fiindcă ai fost de la început prea gentil cu el iar eu mi-am făcut datoria și te-am prevenit dinainte și acum poți să-mă

spui la ce ți-a folosit că i-ai dat bani? Am fost pe la papă care e foarte necăjit din cauza lui conu Iorgu care s'a făcut un antisemist și i-a dublat arenda și nici moșia nu merge așa bine și moara stă de două săptămâni și s'a supărat foarte mult pe tine de stricăciunile ce le-ai făcut la școală și măcar că s'a bucurat auzind ce bine călărești a zis ca faci prea multe nebunii și ai să capeți notă proastă la obrăznicie iar el nu dă nimic. El zice că ai destulă leafă 20.000 lei pe lună și băetul lui conu Iorgu nu-i dă decât 10.000 lei fără haine și să plătești a zis din banii tăi. Ai avut noroc cu mine Titi că altfel nu-ți da nimic dacă nu-i spuneam eu domnule Bercu n'ai nevoie să-i trimeți cât cere el, cutii cu puncte de reper poate să împrumute de la un camarad și dacă le are la inspecție și pe urmă nu-s comandantul bateriei e răspunzător așa că nu le mai plătește nimeni cât despre traiectorie știu eu una de ocazie cu 8.000 lei și-i scriu eu lui Titi unde poate s'o găsească și dacă nu pune traiectoria la loc intră 'n criminal. Domnu Bercu a fost foarte vesel că poate scăpa cu 8.000 de lei și mi-a dat chiar mie să-ți trimet prin bancă 8.000 lei și m'a sărutat și eu te rog foarte mult să nu te superi că i-am spus lui Carol la bancă că tu îmi datorai 1000 lei și domnu Bercu nu știe și să-mi dea chitanță de 8.000 dându-i și lui 200 lei comision fiindcă trebuia să plec la Bârlad dragă Titi și nu aveam nici un ban, așa că am oprit pentru mine 800 lei, deoarece 200 a trebuit să-i dau lui Carol căci altfel n'a vrut, zicându-mi că ori cu o mie ori fără o mie pentru tine e tot una, pe când pentru mine era o chestiune vitală și ți-i voi da înapoi cum mi-o da Nicu restul banilor pentru bicicleta pe care i-am vândut-o și nici el n'ași fi crezut să se facă a uita și să se plimbe cu bicicleta la grădina publică având chiar îndrăzneala să spue lui domnu Bercu că bicicleta nu face nici o ciapă degerată zicând că l'am înșelat și că el nu se simte obligat cu nimic, vom vedea noi dacă n'are să-mi plătească din moment ce mi-a dat și țidulă la mână.

Astfel stând lucrurile, te îmbrățișez cu drag al tău prieten

Bubi.

P. S. Eu lipsesc din Vaslui de mai bine de-o săptămână. Dacă ași fi primit scrisoarea ta ai fi avut de-acu pe adresa Rozinei banii pe care vroiai să ți-i împrumut.
Dar n'am primit nimic.

SĂLBATICĂ

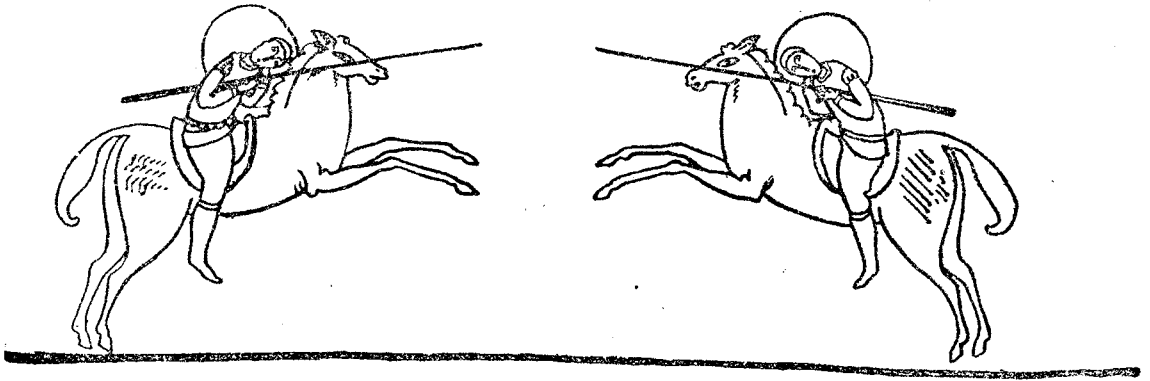
DE

ZAHARIA STANCU

PE cel care mi-ar fi ucis părinții
In iscusite schingiuri barbare,
Pe cel ce mi-ar fi pălmuit obraji
Și mi-ar fi smuls din brațe fericirea,
Pe cel ce mi-ar fi schilodit copii,
De te-aș vedea că-l pedepsești, stăpâne,
In fața ta mi-aș sângera genunchi
Și coatele, târându-mă pe pietre,
Și ochii mi-ar secă de atâta plâns,
Și glasul mi-ar pieri în rugăciuni
Ca bunătatea ta să dea ertare.
Dar pentru ea ce-mi tâlhări iubirea
Prin care-aș fi putut să te cunosc
Stăpâne, strig cu glas de răsvrătire
Să îplinești osânda cea mai grea:

Pe sufletul ei, — pom nerodnic, — Tu
Să altoești o fragedă mlădiță
Din sufletul meu tânăr și să-i dai
Viața, cât pământului de lungă.
Să treacă printre oameni, cum ar trece
Un călător de sete chinuit
Peste nisipuri de sahară arsă,
Ne 'ntâmpinând nici moartea, nici fântâna,
Nici mâini în tremurare 'nfrigurate
Sfios întinse ca să-i prinză mâna...

MERGEAU CÂNTÂND VITEJEȘTE

(FRAGMENT DE ROMAN. SFÂRȘITUL CAP. II)

DE

CEZAR PETRESCU

— **U**NDE iei masa, Radule? întrebă Titel Iliescu, lăsând vermul neisprăvit, prea fad, deși în pahar pluteau două bucăți de ghiță sfărâmată. Toate păreau moi, calde, fără gust, pe zăpușala aceasta.

— Indiferent: Enescu, Iordache!...

— Atunci, la Enescu! Să-mi șterg gustul sleit depe gât, după două luni de popotă! se plânse Iliescu, întors abia de o zi din concentrare.

În timpul mesei, povesti episoade din aceste două luni. Lipsise din țară multă vreme. Iși cheltuia fără pasiune și cu discreție, venitul unei moșteniri destul de însemnată. Prin viață trecea ca și pe stradă, privind cu ochi care înțelegeau totul și nu voiau nimic, obosit de toate fără să fi încercat ceva.

Cele două luni de concentrare aduseseră o schimbare de viață, care îl înviorase.

Văzuse alți oameni, trăise în case nevoiașe de țară, fără confort și fără lumină, luptase cu insectele, își muncise oasele pe laite tari — toate luaseră proporții de adevărate evenimente.

— Două luni din viață pierdute, de care nu mă plâng... Dar n'aș vrea să se repete îndată! Închee, desfăcând carnea depe osul unui picior de pui. Ceiace m'a interesat cu deosebire, a fost țaranul. Abia acum l-am descoperit. Nu-l cunoscusem decât vara, în vilegiatură: femeii care vindeau smeură, pui, călăuze în excursii, un cioban la o stână, unde ne-a prins odată ploaia, pe Caraiman... Acum l-am descifrat de aproape. Câte odată mi s'a deschis singur. Moale, cum mă știi, nu prea făceam instrucție și nu-mi pierdeam răbdarea cu dânșii. Mă amuzau. Soldații au simțit-o și nu-mi vorbeau cu sfiala obicinuită față de superior...

Titel Iliescu, făcu o pauză; în ochii albaștri și clari, luci o amintire care-l făcu să zâmbească. Radu Comșa înțelese că se pregătește să povestească ceva și fu nerăbdător, fiindcă prietenul istorisea minunat, ca un actor, cu mimică și humor, schimbând glasul după rolul personagiilor.

— Da, reluă Iliescu, sânt într'adevăr amuzante ideile lor despre Stat, rege, guvern și toate prerogativele constituționale... Imi vorbește unul, Vasile Breazu, de pe undeva din ținutul Tutova. Nici mai breaz, nici mai sărac cu duhul decât ceilalți. Soldatul tip, așa cum găsești trei sferturi într'o companie: „Cât ne mai ține dom'le sublocotinent? că ne fac alții copchii acasă!“ — „Cine să vă țină, mă camarade?“ — „Statul, dom'le sublocotinent!“ — „Apoi dacă zici tu că statul, atunci statul mă Vasile, o să ne țină până la război...“ —

„Cu nemții dom'le sublocotinent ori cu rușii?” — „Cu nemții ori cu rușii, asta numai statul o știe”. Dă din cap cu neîncredere: — „Cu rușii nu credem dom'le sublocotinent. Ce are statul cu rușii? nu-s de-o lege cu noi?” — „Atunci, dacă vreți voi, fie și cu nemții, Vasile!” — „Păi și cu nemții, dom'le sublocotinent, ce avem noi cu dâșii? Ei cu drăciile lor, cu mașinile. Incolo de treabă oameni care nu să mai află. Era unul la noi, la triirătoarea boerului, unu Iohan. Cam lua el nu-i vorbă liuleaua neamțului Sâmbăta seara și nu se trezea până Luni. Da om bun Iohan. Tăt ce-avem stricat, la el iș găsa leacul. O cinste de rachiu, nici nu vrea s'audă de mai mult. Amu s'o dus în țara lui, l-o chemat și pe dânsu la datorie. Poati-o murit săracu! Și să vorbim drept dom'le sublocotinent, cum să ni batem noi cu Iohan? Ci-avem noi cu el?” — „Bine camarade! Nu ne-om bate atunci nici cu Iohan. Om sta în bordee, până or isprăvi alții să se bată...” Dă din cap: — „Par'că statu zice așa! Lui îi trebuie război cu neamțul și gata. Zice că pre să 'ntinde și statului nu-i *convine* asta” — „Dar ce crezi tu că e statul mă urătule?” — „Hei, că par'că dumneavoastră dom'le sublocotinent nu știți mai bine decât noi!... Majestatea-Sa, domnii generali! Pe urmă o mulțime de boieri cari scriu, umblă, dau poruncile, grijăsc de treburile țării. Ii chiamă Majestatea-Sa, când vede că s'o'nraît ceilalți și le zice: — iaca, dau porunca anu ista să fiți voi stat. Dar vedeți, să nu vă prind și pe voi cu mâța'n sac, că vai de mama voastră! Se chiamă că se fac ei atuncea stat, ni poftesc frumușal la alegeri, ni mai duc cu jandarul, mai dă un poloboc cu vin, se mai focnesc între dâșii — na și fie, să nu zici că-s om rău — și doi trii ani îi iș statul. Pe urmă când să ticăloșesc ș'aiștea, să supără Majestatea-Sa, și-i schimbă cu cei cari li-o vinit cumințania la cap. Acuma, zice că i-o spus Majestatea Sa, Brătianului: — Te-am făcut stat, da vezi să mi te porți pe cinste! Ai văzut cum se 'ntind nemții? Mie aiasta nu-mi place! Până 'ntr'on an să le râtezăm clonțu, că altfel nu mai încape lumea de dâșii! Să supără franțuzu și rusu... Și le-om râteza clonțu, dom'le sublocotinent, dacă-i ordin!” — „Fugi mă, că spui idiotii!” Râde: — „Par'că aieste nu le știți dumneavoastră, mai bine decât noi!”... Asta e dragă Radule, pregătirea morală a războiului, închee Titel Ilescu, răsucind sticla în răcitoare, cu gândul în altă parte și cu mâhnire în glas.

— Nici nu-ți închipui cât de mult ai fost în nota doctorului Mayer, un neamț, care'mi demonstra astăzi dimineață lipsa noastră de pregătire...

— Nu știu cine e acest Mayer al tău, dar are dreptate. Din nefericire are dreptate! Și trist e dragă Radule, că vina e a noastră, a mea, a ta, a tuturilor celor pe care-i vezi aici și cari voim cu toții războiul. Nu mă îndoesc că toți sântem sinceri, și-l voim din toată inima. Nici nu mai putem admite că poate fi altfel. Dar ce-am făcut toți, eu, tu, ca să avem drept să-i cerem lui Vasile Breazu să ia pușca la umăr și să treacă vâgăunile munților, ca să fie eroin și *liberator*? Dacă-i ordin se duce, evident că se duce, și dacă-i dai ordin strigă și ura, chiuie, merge la moarte așa cum a mers neam de neamul lui. „Le-om râteza clonțu dom'le sublocotinent, dacă-i ordin di la stat, o facem și pe aiasta! „Mă uitam la dâșii ca la niște fenomene: — „aceștia sânt barbarii traci!”

Titel Ilescu picură romul în cafea și privi obosit mesele dimprejur. Radu Comșa încă odată în ziua aceea, se întreba ce legătură misterioasă și subterană, poate să fie între toți necunoscuții aceștia, ca să primească o hotărâre luată în numele lor și să-i vrea împlinirea până la eroism.

— Război, n'are să fie niciodată! decise Comșa, împingând ceașca de cafea în lături.

— Aceasta nu pot s'o spui, Radule! zâmbi Titel Ilescu. Dacă dă statul ordin lui Vasile Breazu, n'ai ce-i face! Vasile Breazu se duce, te duci și tu, merg și eu...

Aruncară șervetele. Restaurantul se golea. Prietenul îl întovărăși câți-va pași, până găsi o trăsură goală. Căută și Radu Comșa una din ochi. Dar toate cele deșarte erau cu pernele ridicate — se întorceau acasă. Birjarul arăta cu biciul fără să oprească, direcția în care ar face hatârul să meargă: — „Bulevard, conașule! Bariera Moșilor!”

Radu Comșa o luă pe jos, furios, în soarele care frigea mai cumplit decât acum două ore. Tocurile se înfundau în asfaltul moale. Ferestrele arătau perdele trase. „Cel puțin găsească răcoare acasă!” — se mângâie grăbind pașii o clipă, dar domolindu-i iar sub arșiță. Pe Popa-Tatu, trecu bălângâind deșert un tramvai. Conducătorul își pusese o batistă roșie în jurul gâtului și îndemna caii, ridicând numai pe jumătate biciul și lăsându-l la loc, ca o mână de ceară care începe să se topească.

Insfârșit, ajunse și în Știrbey-Vodă De aci, câți-va pași..

Răsuci cheia, dar ușa era deschisă. Aruncă pălăria pe divanul antretului și intră în camera întunecoasă, cu îndoita în umbră; a stolurilor trase și a draperiilor vișinii.

Cine-va se mișcă din întuneric, ridicându-se. Nu desluși la început.

— Zoe!

— Da, Zoe! râse cu veselie silită umbra, ieșindu-i înainte cu foșnet de rochii. Nu spui — ce surpriză?

— Nu spun: ce surpriză! răspunse fără prietenie Comșa, repetându-și în gând hotărârea: „Acum trebuie să fii scurt, fără șovăire, repede: und iezt rasch! — cum se spune în tactica doctorului Mayer“.

— Radule! Ce însemnează toate aceste? se apropie umbra, schimbând glasul a lingușită muștrare. Cercă să-i cuprindă gâtul cu mâna și-i căută gura cu buzele.

Radu Comșa își feri obrazul, și sărutul îl atinse neisprăvit și ridicol, în bărbie.

— Înseamnă că trebuie să sfârșim! hotări depărtându-se ca de-o atingere primejdioasă. Înțelegi: o discuție e penibilă...

— Trebuie să sfârșim! silabisii apăsător și teatral umbra, dând îndărăt și lăsându-se într'un jălț. Aruncă pe un scaun gentulița... Așa dar trebuie să sfârșim! E foarte simplu, nu? Cum ai spune: de această pălărie m'am plictisit, trebuie s'o schimb, nu mai e de sezon!... Și cu asta s'a terminat!...

Radu Comșa îi întoarse spatele și se plimbă în cameră, cu mâinele în buzunări.

— Șezi, te rog! la loc... îl invită ironic Zoe Vesbianu. Vezi: fac ca la mine-acasă! Mi-ai spus-o de atâtea ori! Uite scaunul de colo, e la o distanță îndestul de convenabilă... Șezi... și să vorbim.

— N'avem nimic de vorbit. Ce să vorbim? continuă Radu Comșa să se plimbe.

Zoe Vesbianu râse în ungherul ei întunecat, mișcându-se în jălț.

— Oamenii bine crescuți, găsesc întotdeauna ceva de vorbit... Uite, de exemplu: Cum te-ai amuzat la Constanța? Ce lume cunoscută se afla acolo? Ce crezi de bătaia de pe Somme? O seamă de povești foarte interesante... Nu e nevoie de prea multă imaginație să le descoperi...

— Și pentru ca să afli astea, vii pe cea mai teribilă căldură, în casele oamenilor?

— Da, domnule Radu Comșa! Pentru ca să aflu vin pe cea mai teribilă căldură în casele oamenilor... Când oamenii nu răspund la scrisori, când dresează servitorii să spună că nu s'a întors dela băi, când oamenii întorc capul pe stradă, prefăcându-se că nu te văd — atunci îi descoperi unde știi că se află. Acasă; mai ales când nu intri întâia oară în această foarte bine fortificată retragere... E cum nu se poate mai simplu...

— Intr'adevăr, sunt anumite persoane, pentru care toate acestea par cum nu se poate mai simplu! întări cu batjocură Radu Comșa.

— Cum spui asta, Radule? rosti dureros femeia. Vreau să-ți văd ochii când spui asta... Intunericul te face laș.

Se ridică și trase înlături cu o smucitură, draperiile, dădu drumu stolului care se răsuci până sus, cu un zgomot sec. În izbucnirea de lumină, femeia apărură cu trupul înalt și elastic de viespe: sânul și șoldurile pline, curmate de un mijloc foarte subțire. Asemănarea era crescută de costumul de mătase în benzi circulare, negre și galbene, strânse mănuașă pe trup.

— Așa da! Ne putem vedea ochii! spuse așezându-se la loc, în jălț, și ridicând picior peste picior.

Radu Comșa clipi des, până i se deprinseră ochii cu lumina, și se opri cu mâinile la spate, înaintea unei gravuri, studiind cu mare luare-aminte liniile fine.

— Vă admirați achizițiile!... Văd o groază de schimbări... Și figuri noi, văd domnule Radu Comșa... fetița aceasta cu ochii de japoneză!...

— Te rog! se întoarse brusc, Radu Comșa, și-i smulse din mână fotografia Luminiței. Te rog, nu permit..

Așeză rama la loc pe birou.

Dar în mâini îi rămăsese atingerea dogoritoare a femeii.

Zoe Vesbianu, cercetă curioasă cadra. Era un instantaneu: Luminița Vardaru în flanelă albă de tenis, cu racheta în mână, răsând în soare. Umbrele și luminile erau puternice, se vedeau numai dinții albi, și din pricina soarelui, ochii cu ploapele micșorate, apăruseră pe clișeu mai oblici decât în realitate: ochi de musmă. Își desprinsă cu tristeță privirea:

— E, domnișoara Vardaru? întrebă cu glas din care pierise intențiile batjocoritoare. Radu Comșa își căută de lucru, punând în ordine un teanc de reviste.

— Radule!... M'auzi... Radu?... Am fi putut să ne despărțim prieteni...

Din pricina părâriei mici și cu borurile coborâte mult pe ochi, Zoe Vesbianu privea ținând capul pe spate, cu bărbia albă în sus. Așa, avea o înfățișare provocatoare, chiar când era umilită și fără putere, ca acum. O pană subțire și curbă, tremura ca o antenă de insectă.

Radu Comșa continua să potrivească după mărime revistele ilustrate.

— Radu! chemă femeia abia respirat.

Radu Comșa ridică privirea și o privi întâia dată în ochi. De ce spusese Titel Iliescu, că e mai frumoasă ca oricând? Nu avea nimic ca nealțădată. Ochii umbriți de cearcăne mari albastre, nările subțiri umflăte la fiecare respirație, buzele întredeschise pe dinții mărunți... Aceiași din totdeauna. Când cunoști fiecare colț intim al trupului, când nu mai e o taină pentru tine, când știi cum își încheștase brațele după gât la sărut, cum se lipește de tine — ce femeie mai e frumoasă?

Zoe Vesbianu înfruntă examenul, legănând piciorul desvelit, care arăta până sus ciorapul străveziu, de culoarea elitrei de cărbuș. Voia să fie rea și tare, dar ochii îi înnotară în lacrimi stăpânite.

— Așa sfârșim, Radule? își acoperi rochia peste picior. Asta a fost tot?

Radu Comșa strânse imperceptibil din umeri: Ce putea să facă? Cine era de vină?

— Ai primit cel puțin scrisorile mele?

Comșa deschise mut, un sertar, și-i puse înainte scrisorile nedeschise: una, două, trei, patru. Exact. Au fost mai multe?

Zoe Vesbianu întoarse plicurile pe o parte și pe alta. Le aruncă departe.

— Nici n'ai fost curios să aflu ce scriu aci!... Poate eram bolnavă, poate te rugam.. Altădată mă certai că scriu prea rar...

— Altădată!...

— Da, altădată! Ce e atât de mult. Un an. E atât de lung un an?

— 365 de zile când e anul normal, 366 când e bisect! Dar aceasta rar: din patru în patru ani...

— Sunteți foarte spiritual, domnule Comșa!

— Cum mă vezi! o privi Comșa cu ură.

Tăcură un timp. În stradă se depărtă o trăsură. Două glasuri trecură râzând pe sub ferestre. Sbură nesigur, în evantaiul de lumină, un fluture mic, alb, catifelat, de molie.

Zoe Vesbianu își privi fix unghiile, apoi fără să ridice privirea:

— Imi dai și celelalte scrisori. Acele de atunci, când erai curios să le deschizi...

Radu Comșa aduse o cutie de lac negru și răsuci o cheiță mică, cu șnur.

Alese scrisorile și le rândui teanc, pe masă.

Zoe Vesbianu luă una la întâmplare, scoase hârtia albastră din plic și își rătăci ochii pe rânduri, ca pe o scrisoare streină, a altcuiva.

O puse la loc în plic, își făcu vânt cu plicul, flueră în muchia hârtiei un început de arie.

— Când te gândești că am putut scrie asta!... Că am putut crede asta...

Radu Comșa răsuci cheița. Atâta era tot.

— Acum?...

Zoe Vesbianu se ridicase în picioare și adună vraful de scrisori. Erau multe. Abia le putea cuprinde cu mâna. Încercă să le înghesue în poșetă, dar nu încăpeau,

— Dă-mi te rog o hârtie ceva, un ziar... Nu pot merge ridicolă pe stradă, cu un teanc de scrisori în mână!... Un teanc de scrisori de dragoste, ca o modistă..

Radu Comșa căută în mapă o coală de hârtie și începu să împacheteze scrisorile cu grija unui amplot de librărie. Confeccionă un pachet dreptunghiular, alb și corect — un adevărat pachet de magazin. Lipsea numai șnurul și lațul pentru trecut pe deget. Stătea acum între ei, pe colțul biroului.

Zoe Vesbianu îl privi. Îl împinse cu degetul, cu desgust, ca ceva cu atingere reptiliană.

— M'am răsgândit.. Nu mă mai interesează.. Arde-le! Fă ce crezi cu ele..

Luă cadra de pe masă și privi chipul Luminiței, de aproape, căutând să-i descopere ceva nevăzut în ochii oblici, inundați de soare,

— Și toate sunt pentru asta... O fetișcană cu fusta scurtă...

Radu Comșa vru să-i desfacă rama din mână, dar Zoe se feri înlături.

— Lasă-mă!... Vreau să văd ce are... ce...

— Zoe! păși Comșa prinzându-i brațul. Îți spun—lasă!

Femeia dădu drumul cadrei și răsucindu-se neașteptat în tocuri, cuprinse gâtul bărbatului. Îi strivi buzele cu o sărutare încleștată.

— Pentru asta... O! pentru asta!... șopti șuerător printre dinți, mușcându-i lacom buzele, până la sânge.

Prin mătasea subțire, Radu Comșa simți trupul femeii lipindu-se de el, căutându-i genunchi peste genunchi, cu sâni striviți de pieptul lui. Măinile cercau să se desfacă, dar cu o împotrivire din ce în ce mai slabă. În carne, amintirea fierbinte ca plumbul topit, se deștepta întunecând cugetul. Era o luptă scurtă, fiecare simțind în obraz răsufierea dogoritoare a celuilalt. Radu Comșa nu-și mai feri buzele. Mâna lui încleștă capul femeii cu degetele rășchirate în păr, strângând cu sete sălbatecă, cu dorință și ură; apăsând dinții care scrășneau pe dinții lui, amestecându-și respirațiile și sorbindu-și-le ca o otravă amară și ucigașă, de care erau însetați. O ridică în brațe, târând-o în cealaltă cameră, izbind-o cu tâmpla de ușor, împleticindu-se. Femeia își scutură pălăria care se rostogoli jos; pe obrazul bărbatului se revărsă părul roșu, scurt și buclat, cu parfumul care-i intră în nări.

— Nu asta... Imi sfășii haina! gemu femeia.

Svârlindu-și rochia cu capsele descheiate, lunecă din ea și amândoi o călcară în picioare.

Radu Comșa mușcă rotundul alb al umărului, degetele se înfipseră până la țipăt în carne, cu senzația unei prăvăliri în besnă.

Afară, lung și departe, pentru amândoi, larma orașului, muri.

— Îți strălucesc ochii ca la o pisică, în întuneric, Radule! spuse femeia târziu, cu capul înfundat în pernă, zâmbind unui gând nelămurit.

Își ridică panglica cămășii pe umăr, și se întoarse într'un cot, să-l privească în față.

— Altădată aveai țigări... De ce taci?... Nu vreau să taci! se alintă întorcându-se peste pieptul lui și cercetându-i în ochi.

Îi căută buzele. Răsufierea îi era din nou șuerătoare. Șopti, repetând fără să știe cuvintele colonelului Pavel Vardaru:

— Gura asta... gură de cadână!

Radu Comșa întoarse capul. Era copleșit de ură și de desgust, pentru el, pentru ea, pentru tot... De ce făcuse asta?... O iubise odată—i se părea acum atât de demult!—altfel, când această chemare unul către altul, această căutare de suflete nu de trupuri, îi făcea buni, îi înălța, le înflora tinerețea cu o îmbătătoare încântare. Credeau că-i apropiu ceva înafară de cenușul fiecărei zile, o dorință pură, descătușată de animalitate. Acum, între dâșii dorința se împletea cu ură. Erau înlănțuiți prin ceva obscur și plin de degradare, o chemare a cărnei care se căuta peste voința lor, nesățioasă și pe urmă obosită până la dispreț unul de altul.

— Ce gândești aci? îi bătu fruntea Zoe cu un deget, dându-i neliniștită părul în lături.

Radu Comșa îi feri mâna.

— Lasă...

— Uff! ce botos ești!.. te întrebam unde sânt țigările?..

Radu, cu mâinile sub cap, arătă cu cotul spre măsufa de noapte, vorbind târâgânat, cu jumătate de cuvinte:

— Știi doar... sertar...

Zoe Vesbianu sări în picioare și seotoci în sertar:

— Imposibil să văd ceva... Fac lumină!..

Trase perdeaua și stolul. Caută țigările. Aprinse una, și în cămașa subțire, mergând prin cameră se cercetă în oglindă.

— Am niște ochi!..

Își scutură părul roșu-arămiu, răsfirându-l cu degetele.

Radu Comșa o privi prin oglinda șifonierei, cum pășea în pantofii de antilopă cu tocurile înalte, în cămașa mai scurtă de genunchi, cu pulpele în ciorapii de mătase. Sâni ridicau pânza subțire, străveziu se contura trupul înalt și mlădios, cu toate tainele ascunzătorilor. Pe umărul rodund se cunoșteau urmele mușcăturei.

Radu își schimbă ochii în tavan. Cum putea să se plimbe în casa altuia, așa goală, impudică, fără nici o stinghereală?

Pe urmă, se gândi că o judecă aspru, fiindcă de intimitatea aceasta a pielii goale se teme; o urăște, îl irită și se teme.

Femeia se încolțăci pe divan, între perne, în fața patului, cu o mână sub ceafă, ținând cu cealaltă țigara ridicată și urmărind așele albastre de fum.

— Y en a-t-il, des cigarettes et des divans dans notre souvenir!..

Își trase o pernă sub șold și scutură scrumul pe covor. Risipi fumul cu mâna.

— Tăcem!..

Radu Comșa mormâi:

— Da, tăcem...

Și tăcură.

Tăceau spionându-se cu coada ochiului, streini și dușmani.

Comșa se ridică și își încheie haina.

Femeia aruncase țigara și stătea cu fața ascunsă în brațul îndoit. Poate plângea. Poate numai cerca așa, prefăcută, să-i cheme o desmierdare.

O clipă, Radu Comșa gândi să-i spună ceva blând și împăciuitoare. Dar ce însemnau toate? Totul între dânsii era minciună și umilire.

Trecu în cealaltă cameră, alese o carte la întâmplare și încercă să citească. Ochii fugeau pe rânduri. Luă de mai multe ori fraza de la capăt: „La liberté est de moins en moins le droit subjectif qu'aurait l'individu d'agir à sa guise“...

Zoe apăru îmbrăcată.

— Închee-mi te rog, la spate...

Îi încheie capsele.

Femeia se plecă și-și ridică pălăria de jos. O îndesă pe cap și surâse trist, așezându-și părul sub boruri.

— Radule, mă urăști?

— De ce?

Puse un semn în carte și o aruncă pe masă.

Zoe își trase mânușile, netezind pe fiecare deget pielea de caprioară, moale și desmierdătoare pipăitului.

— Ți-aduci aminte, acum un an? Stăteai tot aci, pe scaun... Intram întâia oară...

Zoe îi trecu mâna înmănușată pe frunte.

Comșa deschise cu hotărâre cartea:

— Dacă începi iar!..

Femeia îi luă cartea, o închise și o așeză alături, rezemându-se de birou.

— Te temi de amintire?... Spune-mi ceva...

— Ce să spun? Ce ne putem spune?

— Într'adevăr... Acum, ce ne putem spune!..

Șovăi. Se gândi, pentru despărțire să-și apropie buzele de fruntea lui, de obraz. Dar i se păru că ar fi acum ceva silit, teatral. Intinse numai mâna.

— La revedere!..

Radu Comșa sărută degetele mânușii cenușii.

O petrecu până la ușă.

Auzi porțița de fier, de la grilaj, închizându-se după ea.

— Uff! respiră, cercând să pășească eliberat. Dar se surprinse acum fără nici o bucurie. Era mâhnit. Se întrebă de ce nu i-a rostit un cuvânt bun. Ar fi fost atât de ușor! Da, acum i se pare atât de ușor!.. I-au rămas scrisorile... Răsuci pachetul în mână. Deschise ușa sobei și le aprinse cu un chibrit. La început nu ardeau. Erau prea îndesate. Le răvăși și dădu foc întâi uneia, desfăcută între degete. Pe urmă toate se spârlogiră în foi răsucite de scrum; fragili trandafiri de cenușe cu inima de jăratec...

Își schimbă hainele. Ceasul arăta trecut de șapte. Pe marmora lavoarului găsi uitat, un ac de păr, de bagă. Il aruncă în sobă, peste scrumul scrisorilor. Isbucni o flacăramică, albastră; acul se încovoie, sfârâi, se destinse. Imprăștiie fum albicios și greu, care pluti în cameră.

Radu Comșa trânti ușa. Atât rămânea în urmă. Un miros desgustător de corn ars.

— Veronico, să aerisești! porunci slujnicei, care în portul ei bucovinean; alb cu pieptar de catifea și fluturi de aur, vorbea rezemată de porțiță, cu o ordonanță. Veronica

lăsă colțul barizului din gură și fugi bocănind pe plăcile de ardezie, cu tocurile cioboțelilor înalte, cu mici potcoave galbene de alamă.

Radu Comșa coborî pe Schitul Măgureanu, să treacă prin Cișmigiu.

Umbră copacilor, privesc lacul somnoros, scârțâitul nisipului sub pași, îi dădeau întotdeauna odihnă. Merse încet. Soarele se apropia de asfințit deasupra Cotrocenilor, încredia acoperișurile de tablă, punea flacăra în ferestrele mansardelor. Furnalele fabricilor sprijineau cu stâlpi-negri cerul învăpăiat; dungii întunecate de fum se despleteau peste clădirile sure.

Când să între în grădină, o trăsură trecu în goană la deal. Doctorul Carol Mayer, după baricadă de valize, panere, pleduri vărgate și cutii, îi privi fără să-l recunoască. poate fără să-l vadă. „Unde-o fi gonind așa?” — se întrebă Comșa pătrunzând sub bolta copacilor. Pe cărările de nisip, copii în rochii albe se fugăreau cu cercuri. Bonele plimbau cărucioarele de pai împletit. Un copil bălan îi răsese după perdelele de dantele, întinzând un clopoțel de metal. Fără să-și dea seamă răspunse acestui surăs. Ce poate gândi un copil? Cum se va fi oglindind lumea în ochii aceia apoși, umezi și turburi încă, așa cum sânt ochii de miel?... E o umanitate embrionară în el, încă pură și bună... Pe urmă devine crud, laș, ipocrit, — om întreg; un domn, o doamnă... Va cunoaște toate desgusturile.

Pe lacul cu apa verde ruginie, pluteau câte-va frunze de timpuriu căzute. Copacii și cerul purpuriu tremurau răsturnat în luciul transparent. Totul era depărtat și calm, ca la o sută de kilometri de fierberea orașului.

Dar cum dădu în Bulevardul Elisabeta, în fața Ministerului de lucrări publice, înțelese că ceva neobicinuit se petrecea. Trecătorii grăbeau spre Calea Victoriei. Trăsurile se îmbulzeau lanț. Două tramvae, sunau zadarnic, abia înaintând. Figurile aveau ceva convulsianat. Cunoscuții se strigau de pe celălalt trotuar, făcându-și semne. Desigur iar vre'o manifestație! Distracție de neutri! — își gândi Comșa, îndreptându-se spre chioșcul de ziare.

Cine-va îl atinse pe braț.

Onisfor Sachelarie, gâfâind, își scoase pălăria:

— V'am ajuns din urmă!.. A telefonat domnu Deputat..

— Ei?

Onisfor Sachelarie se căută în toate buzunările, scoase o batistă mototolită, își șterse obrazul roșu și ud de sudoare. Apoi:

— S'a gătat. Ne batem!

Comșa îl privi fără să înțeleagă. Ochii i-se opriră îndărătnic și absenți, la obrazul lui Sachelarie, unde se lăfise o pată de cerneală violetă. Și-a pierdut mintea? Ce spune?

— S'a gătat! Războiul! surăse cu fericire Onisfor Sachelarie, apucându-i amândouă mâinile. In sfârșit, ne batem!

Se opri intimidat de pornirea necugetată, care rupea distanța între șef și subaltern. Nu știu ce să facă cu mâinile. Își înpinse în buzunarul de la piept, un capăt metalic de creion.

— Nu poate fi războiul! refuză să creadă Radu Comșa. De atâtea ori s'a spus...

Onisfor Sachelarie scoase din buzunarul hainei, un ziar împăturit și-l desfăcu:

— Citiți! Starea de asediu. Și acum se afișează decretul de mobilizare!

Radu Comșa luă ziarul. Numai o foaie; ediția specială cu litere mari de pe care cerneala se lăfise de degete. Citi dintr'o simplă privire, peste rânduri; „Consiliul de coroană. Starea de asediu în Capitală. Decretul de mobilizare”...

Când s'au petrecut toate? Cu șase ceasuri înainte, războiul părea cea mai îndepărtată posibilitate.

— V'am așteptat la cancelarie... A vorbit pe telefon domnu Deputat... Știa de la ora unu, de la domnul unde a cinat. N'a mai mers în Moldova. A plecat la Sinaia, să aducă Domnișoara...

Arată un teanc de foi:

— Mi-a dictat telegrame! fug să le dau la poștă...

Onisfor Sachelarie făcu câți-va pași... Se întoarse:

— Ce e?

— Mă rog frumos, gazeta! O țiu. Pentru bătrânii de la Târna o țiu...

Radu Comșa îl întinse ziarul și Sachelarie plecă repede, împăturind-o.

Aproape de Calea Victoriei, trăsurile și automobilele făceau zid. Mulțimea se îmbulzea,

revărsată de pe trotuoare, într'un freamăt. Negustorii scoteau steaguri în vitrine. La Hotelul Bulevard, la al doilea rând, la fereastră, o femeie blondă cu haină de culoarea cerului, cu amândouă mâinile sprijinite de pervaz, privea în jos... Radu Comșa se întrebă ce l-a făcut să ridice ochii, ca s'o fi putut observa, când norodul înghesuit îl purta încoace și încolo, de nu mai vedea unde calcă?.. Își dădu seama că înălțase privirea, fiindcă așa făceau toți... Un avion, minusculă insectă de metal, vira foarte înalt, aruncând foi de hârtie, care legănau fulgi smulși.

— Mi-a sfărmat piciorul, măicuță! se plânse un glas de copil.

— Lasă, Aurel...

Comșa nu auzi sfârșitul, izbit față în față, cu un domn roșu, cu ochelari, care se scuză ducându-și mâna la pălăria de pai.

Pe sub botul cailor se strecură un băiat cu câteva foi de ziar, sbierând:

— „Edițiaaa... 'trarea României în războoiu...!”

— Mă, cu ziare! făcu un domn gras, cu vestă albă, scotocindu-se în buzunarul pantalonului.

Băiatul era însă departe, șerpuiind pe sub coatele oamenilor.

Și Jorj, care a plecat aseară la băi! exclamă cu glas de contraltă, o doamnă din care Radu Comșa nu văzu decât ceafa, cu părul frizat sub pălăria neagră. Dar în urechi glasul îi stăruia plăcut.

— Parcă e zece Mai! râse un licean ridicat pe-o treaptă de vitrină, cu mâna pe umărul altuia.

— Ar trebui să ploaie atunci... La zece Mai plouă întotdeauna, ca să-i strice uniforma unchiului Emil! răspuse celălalt, care-și sprijinea colegul cu umărul, avea fața foarte pistruiată și fuma o țigară ascunsă în podul palmei.

— Radule! ce-ți spuneam? îi ești în cale Titel Ilescu.

Îi despărți trei doamne la braț, pe urmă o ordonanță care fugea ghiontind în dreapta și'n stânga, pe urmă un domn cu o frumoasă barbă revărsată pe piept.

— Ce-ți spuneam? repetă Titel Ilescu, isbutind însfârșit să-i prindă brațul. Dacă dă „Statul“ ordin, lui Vasile Breazu, toate s'au isprăvit!... Să ne oprim aici... Ia aminte: trăim o zi memorabilă! Un moment istoric! O să ne ceară copiii să le povestim...

Zeflemisia cu înfățișarea plictisită și obosită din totdeauna, dar sub cuvintele lenș îngâimate, se ghicea emoția ascunsă cu teamă, ca o slăbiciune rușinoasă. Se rezemară de bara ferestrei, la Capșa.

Curgea lume prestriță: măhălăli desfundate și trecătoare din fiecare zi, de pe Calea Victoriei. N'aveau nici o țintă. Pașii îi purtau într'o parte și alta, — să-și vorbească, să vadă, să afle. Rândași cu stralele albe se încrucășau cu femei elegante — o tălăzuire de capete, de porturi și de suflete, împinsă, răsucită, târâtă...

Radu Comșa se trudi să descifreze ce stă scris pe figura necunoscută a mulțimei; aceiași printre care trecuse dimineța. Aștepta nelămurit, ceva nou, tragic, până atunci încă neîntâlnit. Dar figurile își păstrau închise, aceiași taină. Și doamna cu crosă albă la braț cu domnul în haine de soie-écru și cu țigară de foi; și soldatul bleg gonind cu o tunică ofițerească pe mână; și fetița cu cutia de pălării; și tânărul care-și pipăia batista în buzunarul dela piept; — toți nu arătau nimic din ceceae lacom cerea să le lumineze în ochi. Curiozitate, o bucurie asemeni celei din orice desfătare populară — Zece Mai cum spusese liceanul cu șapca albă — dar unde era suflul acela, nespus și epic, pe care-l așteptaseră toți?

Din capătul străzii răsună cântec de goarnă. Apoi tăcu.

Mulțimea se împinse înlături și trei batalioane, trecură undeva, spre gară ori aiurea.

Erau soldați în uniformele verzi, cu obrazul pământiu, cu tot echipamentul de războiu. Călcau în marș, cot la cot, în rânduri strânse. Nu întorceau capul, nici privirile. Nu aveau pe figurile aspre, nici râset, nici bucurie. Semănau toți, neînchipuit cum semănau toți. Fețe întunecate și indescifrabile, trecând în lumina cenușie a asfințitului sub ziduri cenușii. Pașii sunau icnit în piatră. Un ofițer scund, cu sabia scoasă, fugi pe lângă rânduri să-și prindă locul. Mulți, treceau nesfârșit de mulți.

Un glas îndrăzni un strigăt scurt, și se opri.

Alături de Radu Comșa, își făcu loc un bătrân osos și înalt, rezemat în baston, cu mustățile albe și răsfirate, galbene sub nări, de fumul tutunului. Radu Comșa văzu cum îi tremura bărbia și buza de jos, ca la copiii gata să plângă. Și pe el îl încercă emoția,

molipsită dela această emoție a altuia. Prin gând îi trecu amintirea a tot ce făcuse în ziua aceia; mirosul părului, trupului, parfumului, lăsat în nările și în carnea lui de Zoe Vesbianu îi păreau acum pline de oroare.

Asta făcea el, când..

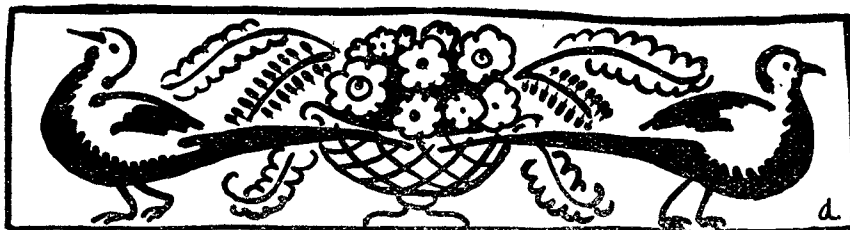
De pe marginea trotuarului din față, Domnișoara Betty, își smulse dela pieptul bluzei garoafele — garoafele trimise azi dimineață pe vârful liniei de Onisfor Sachelarie — și le aruncă în picioarele soldaților. Dar nici unul nu le ridică.

Trecu din rând în rând, dela capăt spre coadă, o comandă. Și soldații începură deodată să cânte.

Radu Comșa simți sub braț mâna prietenului tremurând. Bătrânul rezemat în baston, privea cu ochii înlăcrimați peste capete.

Cântecul se ridică mai puternic, între zidurile sure, în întunecarea de cenușă.

COMOARA

DE

Pictorului ȘTEFAN POPESCU

ION PILLAT

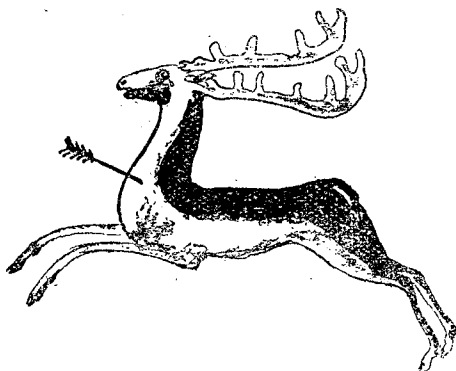
PE Argeș, lângă luncă, un deal se 'nalță 'n chipul
Urciorului de-argilă al vechilor olari
Și pomeneste zeii uitați de țară, cari
I-au plămădit făptura și lutul și nisipul.

Pe rotunjimea formeii, din vale până'n cer,
Se suie în spirală în mândră teorie
Frunți verzi de nuci și trupuri de arămită vie
Cu frunză zugrăvită ca pe un lăicer...

Și'n galbena lumină a toamnei argeșene
Cu mere care sboară și berze care cad,
Am luat în palmă dealul: un ou încondeiat —
Ca să'l desmierd mai bine cu somnoroase gene,

Și m'am zărit atuncia sub bolțile de vii
Copil ducând la gură un strugur de rugină —
Și mă păli deodată durere-așa haină
Că îmi scăpă din mână comoara și pieri.

Florică

C R O N I C I

IDEI, OAMENI & FAPTE

POVESTEA UNOR METODE

O metodă de cercetare, un fel de a vedea lucrurile, nu ia totdeauna ființă pe tărâmul său cel mai potrivit. Pare aproape o neînțeleasă fatalitate, faptul că multe metode au fost mai întâi încercate greșit, într'un domeniu impropriu. Afirmațiunea aceasta e desigur paradoxă, dar nu e greu s'o dovedești. Pitagora, legendarul, introducea metoda matematică în studiul naturii. Nu spunea el, închinătorul la toate armoniile, că totul e număr? Viziunea sa pusă în termeni abstracți se acoperă cu viziunea științei moderne. Greșeala ce-o făcea Pitagora începea abia cu aplicarea metodei. În loc de a număra *cantități*, măsurându-le, cum face știința modernă, școala lui Pitagora număra *calități*, incurcându-se fără ușă de scăpare într'o complicată aplicare simbolică a matematicii: punctul prin simplitatea desăvârșită a însușirilor sale era determinat prin numărul unu; dreapta ca o împreunare de două puncte prin numărul doi; și așa mai departe. În același fel se determinau arbitrar calitățile psihice, virtuțile, prin numere, cari în fond nu spuneau nimic. Pitagora a avut fără îndoială intuiția genială a matematicii ca articulație cosmică, dar metoda și-a întrebunțat-o într'un domeniu impropriu; în loc să măsoare cantități el număra calități, compromițându-și astfel intuiția pentru multe veacuri. Din întunecime de ev mediu au trebuit să se ridice un barbar și riguros, Roger Bacon sau cu fantazie exactă, un Leonardo ca să arate adevărul tărâm al matematicii. — Alt exemplu: metoda experimentală, care îndrăznește lărgirea cunoștințelor prin amestecul *activ* al omului în ritmul și configurația evenimentelor naturale, și-a avut și ea un studiu eronat. Metoda experimentală s'a întrebunțat mai întâi *magic*; omul voia să însușească natura prin formule, prin mijloace psihice. Abia târziu a înlocuit experimentul vrăjitoresc cu cel fizic. Experimentul se făcea între doi factori între cari era exclusă orice cauzalitate directă: între factorul psihic (formula magică) și între fenomenul fizic. A trebuit să intervină eșecul consecvent al acestei aplicări, rămășiță de obiceiuri ancestrale, pentruca metoda experimentală să-și caute norocul în domeniul cauzalității pur fizicale. Cunoaștem un caz mai interesant și mai recent, care dovedește până la evidență că

aplicarea inițială greșită a unei metode nu o compromite definitiv.

Goethe a introdus metoda intuitivă-organică (șinta ei stabilirea „fenomenelor originare“) în teoria culorilor, în studiul plantelor. Rezultatele cu cari se făliă sunt mai mult decât îndoelnice. Romanticii continuând aceeași metodă au înecat-o într'o orgie de analogii, compromițând-o cum cabaliștii au compromis simbolismul numeric al lui Pitagora. Astăzi totuși, metoda lui Goethe e, oricât ar fi de mare mirarea unora mai actuală decât oricând. Nietzsche a aplicat-o fără să-și dea seama în — originea tragediei grecești — într'un domeniu la care Goethe nici în cele mai frumoase ale sale visuri nu se prea putea gândi; Chamberlain răscolind toată istoria și-a dat nobila silință să-i arate îndreptățirea în domeniul vieții; iar Spengler, acest arhitect de șgărie-nori, fantastici și totuși reali, o întrebunțează cu un răsunător succes în filozofia culturii. Se pare că metoda goetheană și-a găsit în sfârșit terenul de exploatat; un suflet se incarnează probabil deatâteaori, până când în sfârșit își găsește trupul cel mai potrivit. În tărâmul vieții spirituale, a creațiunilor culturale, găsești mai evidente decât oriunde „fenomenele originare“ — cu tendența lor ce marchează o idee, cu mobilitatea lor plastică, cu statornicia lor în goana evenimentelor, cu svâcnirea lor ritmică. Și le găsești aci mai vădite decât oriunde, fiindcă însăși viața spirituală — în tumultuoasa sa desfășurare istorică — e în întregime compusă din tendințe, din idei, din intruparea unor valori în forme plastice. Problema e doar să descoperi aci «polul fix în forma aparițiilor». — Goethe care deatâtea ori a văzut în viitor, prevăzuse că veacul nostru are să-l înțeleagă. Se înșela însă puțin; el credea că veacul nostru are să-i dea dreptate împotriva lui Newton — în teoria culorilor. Această olimpică naivitate — veacul nostru totuși nu o are și probabil n'o s'o aibe niciodată. Ceeace înțelegem e metoda lui. Și ceeace el n'ar prea înțelege astăzi — e poate — tărâmul în care o aplicăm. În tocmai cum Pitagora, obișnuit să numere calități, n'ar fi înțeles obiceiul ciudat al lui Galilei de a număra distanțe și secunde în căderea liberă a unei pietre.

L. B.

LĂMURIRI PENTRU UN RECENZENT GRĂBIT

NU odată, gândurile acestei reviste, au fost răstălmăcite grăbit, cu o gingașă ironie de occidentali cari strămbă nările subțiri la mirosul muced desigur, al perimatului nostru tradiționalism, ortodoxism, etc.

„Gândirea” prin voința celor ce-o conduc, s'a ferit a se opri la discuții deșarte.

Când la un articol de opt și de zece pagini, de cugetare, experiență și rod al unei îndelungi preocupări, se replică ușuratic cu o ghidușie și un superior europeanism gazetăresc, — e ușor de înțeles de ce ne căutam în tihnă de drum. Și socotim că e cel mai bun acest drum fiindcă ne găsim laolaltă tot mai mulți.

Dacă îmi îngădui a mă abate de la linia de conduită a revistei, e fiindcă e vorba de astădată de „Viața Românească”, pentru care avem stimă și dragoste. Și poate fiindcă subsemnatul s'a format intelectualicește într'o lume unde cuvântul și gândul apasă dureros și greu în conștiințe, și nu sunt aruncate în discuții ca mingile goale de tenis într'un sport agreabil. Am învățat că ideea poate fi o suferință, principiul altceva de cât un jilț în care te așezi confortabil, iar credința știu că este un martiriu.

La acestea toate, debutăm d. recenzent al „Vieții Românești” zâmbește. Și nu ne-am opri la acest zâmbet de azi, cum nu ne-am fi oprit la sumara d-sale execuție de eri, dacă în recenzia marelui reviste de la Iași, număr de Noembrie, n'am fi întâmpinat câte-va lucruri nelămurite. De pildă.

Dostoievski e numit „dulcele” creștin. Nici ca scriitor, nici ca creștin — Dostoievski nu este dulce. Dostoievski nu se gustă cu vârful limbei: Fiindcă Dostoievski opărește cu apa fierbinte sau te încremenește ca ghița Lui Dostoievski nu i-a plăcut niciodată temperatura „potrivită”. El ferește pe toți de a fi calzi. De multe ori el a povățuit pe contemporanii săi să fie, cum spune Sf. Ioan în Apocalipsa, sau fierbinți sau foarte reci. Două stări — în care sufletul nu putrezește. Și acei cari cunosc bine pe Dostoievski știu câtă oroare a avut el de acea dezagregare sufletească — scepticismul — care or cât ar primi expresia filozofică a unei doctrine aparent pozitiviste, în sufletul omului se întinde întotdeauna ca un putregaiu.

„Dulce” este Georges Sand și Musset și toți romanticii visători, mai mult sau mai puțin lirici. Dulce este și Turghenev. De aceea — acești dulci se citesc cu plăcere, putând astfel a fi gustați cu vârful limbii. Ca zaharicalele și cataiful. Dostoievski nu se citește, Dostoievski se trăește. Cel care îl trăește pe Dostoievski știe că trece printr'un foc mistuitor. Ca trecând prin acest foc, să se mistuie pierind în flăcările lui, sau să iasă sclipitor și curat ca un brillant cu ape albastre.

Nici în al său creștinism Dostoievski n'a fost „dulce”. Poate de aceea n'a făcut pântec. Este unicul scriitor universal care a trecut prin ceiașe se numește „experiment religios”. Apropiindu-se, în totdeauna conștient, de religiune și de ortodoxie în special cu mintea, a ajuns la un imens minus, la un gol. Și a simțit că purtând un gol în suflet, sau mai clar, având un suflet descărcat de un sentiment religios, înseamnă să n'ai nici un suflet. De aceea s'a lipit de fața lui Hristos. Undeva spune el: „Hristos este totul, Dar nu ca un copil am venit eu la El. Căci credința mea în El — a trecut prin cuptorul tuturor suferințelor. Și de mi-ai

dă toate adevărurile voastre care nu sunt dela El — nu le vreau. Rămân pururea lipit de fața lui Hristos”. Hristos pentru acest Dostoievski a fost panideal, și acest sentiment de universalitatea lui Hristos l-a făcut să nege ideea socialistă, care organizează domeniul producției și a repartizării bunurilor pământești, ucigând în om sufletul. Dostoievski a biruit — prin Hristos — cu care și-a încărcat sufletul, materialismul marxist.

Spune mai departe d. recenzent: „Dostoievski voia umilință și înfrățire subt călcăiul cisme rusești”. Unde spune Dostoievski asta? Ortodoxia lui Dostoievski — ortodoxia creștină — e una și călcăiul pravoslavnic al Sfântului Sinod Guvernamental prezidat și inspirat de Ober procurorul guvernului — e alta. Iată ce spune Dostoievski, și rog să observați că nu e vorba de nici o cizmă ortodoxă.

„Suprema esența a misiunii ruse consistă în a descoperi lumii pe Hristosul rus, încă necunoscut lumii, și al cărui principiu se conține în ortodoxia noastră. După mine, în asta stă esența puternicei noastre misiuni civilizatoare în viitor, și esența reînnoirii întregii Europe”.

Hristosul rus — ortodoxia rusească, nu cea imperialistă, a Sf. Sinod guvernamental — constă, spune Dostoievski, „în acea dragoste aproape fraternală către celelalte popoare; în acea trebuință de a servi cauza umanității, câte odată chiar în detrimentul intereselor noastre cele mai scumpe; în acea facultate pe care am dobândit-o de a descoperi și de a găsi adevărul cuprins în fiecare din civilizațiile europene, sau mai exact, în fiecare european. Acolo, în Europa, fiecare trăește pentru sine; noi, în vederea împăciuirii universale, începem mai întâi prin a ne face servitorii tuturor. Și în aceasta constă marea noastră, fiindcă toate acestea conduc spre unirea definitivă a neamului omenesc. Cine voește să fie mai sus decât alții în împărăția lui Dumnezeu, să înceapă mai întâi să fie servitorul tuturor. Iată cum înțeleg eu misiunea poporului rus în idealul ei”.

Miroase asta a iuft de cizmă rusească? Dostoievski și-a definit atitudinea sa față de Europa. Că atitudinea lui n'a fost atitudinea guvernului împărătesc — despre aceasta nu vorbim.

Dostoievski însă cerea pentru Rusia — Constantinopol. „Constantinopol trebuie să ne aparțină, cucerit de la turci de către noi rușii, și trebuie să rămână etern în posesiunea noastră”. Și în altă parte: „Scăparea e în asta: Ca Rusia și numai ea singură să cucerească Constantinopol”. Aceste rânduri, aceste exclamații mai de grabă, Dostoievski le-a scris în 1876 și în 1877, în timpul războiului ruso-româno-turc. Fiindcă Dostoievski era naționalist, nu putea să fie defetist. Defetismul pe atunci nu se cunoștea. Defetismul a fost inaugurat în 1914 și în 1915, de către marxiștii „consequenți” la Quintal și Zimmerwald. Vreți ca Dostoievski să fie proclamat „cu cât mai rău, cu atât mai bine, și să fi cerut ca turcii să cucerească Petrogradul, când armatele rusești erau la Șipca, la Ceatalgea, la San-Stefano? Aceste doruri sunt mult mai recente, și au înflorit în sufletele internaționaliste — doruri cari s'au desfundat pe fronturile rusești și au aruncat poporul rus sub stăpânirea pseudonimelor, fără patrie, care au înlocuit imediat un stat cu o construcție de carton: Federația republicelor sovietice, socialiste.

E iarăși adevărat că Dostoievski în jurnalul unui

scriitor" (1876—1877) cerea ca Azia să fie cucerită de Țarul Alb. „In Azia, in Azia! — striga Dostoevski". Fie ca ecoul victoriei noastre să răsună peste toată Azia până in Indii! Fie ca in aceste milioane de ființe omenești să se întărească credința in invincibilitatea Țarului Alb. Numele Țarului Alb trebuie să domineze asupra hanilor și a emirilor, trebuie să strălucască mai sus ca acela al Împărătesei Indiilor, chiar mai sus de cât acela al Califului".

Cerea deci cucerirea Aziei și nu a Europei. Și o cerea in timp de războiu, pentru că era naționalist, și nu ca cugetător și ortodox — care vedea esența misiunii ruse in împăciuirea universală.

Ce privește șomajul, proletarizarea, crizele periodice, subproducția, valuta, care într'o democrație creștină nu ar putea — după d. recenzent, să capete o imediată soluționare automată, se poate spune că toate aceste boli sociale nu au putut fi și nu pot fi soluționate într'un stat socialist și mai ales într'o perioadă revoluționară. Nu știu dacă într'o democrație creștină aceste fenomene ar putea avea loc, dar știu că ele s'au agravat într'un regim socialist. Nici odată șomajul n'a fost mai mare ca in timpul primei (1789) revoluții franceze. In 1848 — a doua revoluție franceză — mai mult socială decât politică, Louis Blanc a organizat acele absurde ateliere naționale numai ca să aibă unde angaja pe muncitorii fără lucru. A fost asta o soluționare demnă de repetat? Socialistul Louis Blanc a căzut pe această chestie. Acceptați acest paradox aparent: nici un guvern socialist nu a putut vreodată și nu va putea niciodată soluționa o criză socială de orice natură ar fi. Pentru că fenomenul social este o realitate, iar doctrina socialistă o ficție economică. In 1877 in timpul «comunei» din Paris — lucrătorii trebuiau să fie angajați in garda națională, fiindă guvernul comunei compus din prudho-niști, blanquiști, și fragezi socialiști-marxiști n'a putut — deși a știut multe soluții teoretice — să înlătore criza socială. Aceste crize n'au fost înlăturate in democrațiile socialiste moderne. Nici in Germania, nici in Suedia, nicăiri. Iar ce privește Rusia sovietică — proletarizarea a ajuns să aibă proporțiile unui infern. Și doar acolo se lucrează după Marx...

Iar ce privește iraționalitatea credinței mele — „credo quia absurdum" — rămăie-ne nouă păcatul de a nu ne încâna peste măsură de ceia ce d. recenzent numește raționalitate și a nu disprețui ceia ce se numește credință. Toată istoria civilizației ne stă desfășurată înainte; și dacă este ceva rău in ea, a fost plămădit din scremușul acela al minții — care se numește raționalism, și se patentează ca rațional. Și dacă este ceva mare și impunător in ea e anume acel *credo* — care niciodată nu este o absurditate, in patosul său moral, cât și in rezultatele sale practice.

Rămănem prin urmare, cu mai multă dragoste și cu mai multă stăruință la absurditatea aceasta — in mijlocul atâtor plâsmviri raționaliste, toate oșlile și moarte — la unica democrație posibilă, cea creștină.

G. M. IVANOV

DRAMA ȘI TEATRUL

„SLUGĂ LA DOISTĂPANI"

comedie de C. GOLDONI

Eo surpriză și o nedumerire pentru călătorul care rătăcește pe malurile Senei, pe subt frunzișul de piatră al catedralei Notre-Dame din Paris, când într'o grădiniță din spatele altarului, ascuns într'o tușă de liliac se întâlnește cu bustul lui Carlo Goldoni.

E o marmoră cu anii roși de ploii, ridicată cu recunoștință de mâini pioase pentru rosturi cari s-au pierdut de mult. E o târzie și străină răsplată adusă italianului francizant, sfărîmător de vechi tipare.

Căci Goldoni, mai aprig de cât edictul arhiepiscopului de Milan, in veacul al XVIII-a, dă lovitura de grație vechiului teatru italianesc, commediei dell'Arte. Lupta a fost înviersunată, și ani întregi rivalul său Gozzi — contele Carlo Gozzi, stălpul tradiționalismului teatral italian — l-a chinuit pe „reformatorul" Goldoni cu spiritul său agresiv și caustic. Contele florentin, pare-se, roia cu deseserantă hărțuială, cu spumoasă fantazie, ajutat și de dialectul său, in jurul venețianului Goldoni. mult mai greoi.

Acest înaintaș, care singur ne mai poate apropia de commedia dell'Art — el nefiind un inventator de fond ci de formă — azi dacă nu e uitat, abia de-și mai poate ține pasul după oastea celor pe cari i-a influențat, in Franța mai ales: Regnard, Molière, Beaumarchais.

Și Goldoni nu e commedia dell'Arte, ci un pas spre ceace se numia pe atunci „la Commedia Sostenute" — ceace ar echivala cu comedia regulată,

scrisă, așa cum suntem obișnuiți astăzi cu ea — căci altfel de ce l-ar fi persecutat Gozzi?!

Dar ce era acea «commedia dell'Arte»? Era însăși lamura teatrului de totdeauna. Era arta gestului întovărășit de cuvânt, nelegat însă de acesta, ci lăsând dialogul pe seama spontaneității, inventivității momentane a actorului.

Astăzi o istorie a Commediei dell'Arte, trebuie scrisă și înțeleasă cu imaginația. Comedia a murit odată cu acei cari o alcătuiau, nelăsând in urma ei, după cum s'a mai spus, decât o mână de cenușe dintr'o flacără uriașe. Mâna aceasta de cenușe sunt textele, urzelile diferitelor piese. Ele sunt litere moarte pentru noi; geniul care să le dea viață a dispărut pentru totdeauna.

Inchipuiți-vă o piesă in care sunt notate personagiile, in ordinea evoluțiilor lor, dar care nu cuprinde nici un rând de dialog, ci numai ceace au numi noi astăzi indicațiuni scenice mai dezvoltate. De pildă:

Brighella: întră și nevăzând pe nimeni in scenă, strigă după vreun om.

Pantalon: (joc de teamă) întră.

Brighella: vrea să-și părăsească serviciul etc.

Pantalon: se dă, cu umilință in seama lui.

Brighella: se induioșează și-i făgăduiește sprijin.

Pantalon: spune (cu sub înțeles) că vor creditori să fie plătiți, și mai ales Truffaldino, și că in ziua aceea expiră datoria.

Brighella: îl liniștește. (*Urzeală pentru trupa artechinului Sachî*).

E uscat, sec și fără nici o posibilitate pentru noi. Care interpret de azi ar putea juca cu un astfel de text? Și totuși comedia aceasta e teatrul exclusiv al actorului. El e stăpân. Urzeliile acestea se scriau de ei și cum e și firesc se putea juca zece, douăzeci de piese diferite pe o aceeași urzeală, căci totul rămânea de inventat.

Iată *Commedia dell'Arte*. Gen spontan, popular, cu vechi foarte vechi înrudiri ea urcă până la vechiul mimus, care la un moment dat, după căderea marilor civilizații și ale genurilor lor dramatice, trăește se întinde și din Grecia, Bizanț și Alexandria Egiptului, cuprinde întregul basîn mediteranean, până în Sudul Franței.

Comedia aceasta, cu toată lipsa ei de reguli hotărâte, crează totuși tipuri fixe, din ce în ce mai stilizate, grație unui fond de formule — toate mimice și actoricești — așa numitele *lazzi*.

Aceste tipuri regionale, înglobate mai târziu în marele fond de teme tradiționale, circulând din trupă în trupă, de la Gelosi la comici uniți, de la ei la Comici confidenți ș. a. m. d. au fiecare o impresionantă și venerabilă ascendență.

Astfel Truffaldino — eroul principal din „*Slugă la doi stăpâni*”, — nu e altul decât Arlechinul *Comediei dell'Arte*, care a cunoscut o sumă de alte denumiri dealungul cutreerării sale prin peninsula.

Cași Arlechin, el are aceeași origină același costumul și toate obiceiurile.

Cetatea care i-a dat naștere e Berganul, împărțit în două: Berganul de jos și Berganul de sus. În Berganul de jos sunt numai nătărăi; în Berganul de sus, sunt oameni iuți ca spirtul. Truffaldino-Arlechin deși născut printre nătărăi, ajunge în curând să urce coasta și să capete și al doilea caracter, de vioiciune.

Deci Truffaldino va fi un fel de haple, nelipsit totuși de oarecari predispoziții pentru o istețime mărunță, bună la strecurare mai mult sau mai pu-

țin abilă prin greutățile clipei de față. Și mai are o trăsătură: e mândros și lacom. Asta o moștenește de la un ascendent foarte îndepărtat de la leno, din vechea comedie latină.

Goldoni îi păstrează lui Truffaldino caracterul său neștirbit. El îl așează în centrul comediei sale „*Slugă la doi stăpâni*”, ținându-l în jurul lui o intrigă nu prea complicată, ale cărei sfori trec toate prin acest Arlechin.

Crearea dialogului de către autor, și înglobarea într-o intrigă a acestui personaj principal, iată reforma lui Goldoni și pasul făcut dincolo de *Comedia dell'Arte*.

Astăzi, la un asemenea spectacol, directorul de scenă e chemat să salveze totul. Atât decorul cât și celelalte personaje trebuie grupate, în valorile ce se dau spectacolului numai în jurul lui Truffaldino. Lui trebuie să i se dea toate libertățile pentru a putea trăi viața lui vechie și plină de fantazie.

Domnul Soare are marele merit de a fi simțit lucrul acesta. A inventat cu foarte mult bun gust și cu o remarcabilă măsură, tot accesoriul, respectând pirueta centrală, strălucita intruchipare a vechiului erou, de către *dl. V. Maximilian*.

D-sa a realizat una din acele interpretări pentru care publicul și critica trebuie să-i poarte vreme îndelungată recunoștință.

Locul era lunecos și pericolul era mare. Totuși — și aci apare arta subțire a d-lui Maximilian — niciodată d-sa n'a fost mai departe de clișeele sterpe și anoste ale operetei ca în această comedie a lui Goldoni.

Inventiv, spontan, inteligent, se vedea cum actorul de viță bună crește în libertățile pe care i le dă textul.

Spectacolul acesta bine chibzuit, armonios, înviorător, a fost o rară desfășurare, și un succes de adevărată artă, în ciuda tuturor carierilor îndolnice pe care le fac reprezentațiile neașteptate câte odată la noi.

D I N U P Ă T U R I C Ă

Comedie în 4 acte de d-nii I. PILLAT și A. MANIU după romanul „Ciocoi vechi și noi” de NICOLAE FILIMON.

FILIMON treti logofătului Ghinea Păturică-Dinu — zmerită slugă, își începe cariera ca ciubucciu în casa marelui postelnic Andronache Tuzluc. Cu plocon de păstrăvi și găini, intră Dinu Păturică în casa această primitoare de unde, câțiva ani mai târziu însuși stăpânul ei avea să iasă atât de tragic.

Căci târător și lichelit, Păturică, se întinde ca pojarul și se nfițe ca o căpușa în inima așănată de goană după slavă și plăceri trupești, a postelnicului Tuzluc. În scurtă vreme se leagă cu Kera Duda, mehenghină mare, polei la viața omului, tocmai fiindcă i-a fost pus straje. Și mai ea, ca fiitoare și mai el ca logofăt de curte, îl duc iute iute de răpă, pe bietul postelnic, care înnebunește.

Păturică ajunge mare și puternic, și mulge zicătoarea cu două mâini: „Schimbarea domnilor, bucurie nebunilor”. Dar până într-o zi se trec toate ticăloșiile! Ciocoi nou, lepădat de tot ce-i sfânt, Păturică zdrobește orice stavilă morală sau materială cu o uimitoare lipsă de scrupule, până ce un domn mai vrednic pune mâna pe el și-l aruncă sub câțuse, să-și ispășească păcatele.

Figura aceasta de ciocoi — de parvenit am spune

noi — împodobită cu tot pitorescul epocii ei au vroit să ne-o înfățișeze d-nii Pillat și Maniu. Și gândul a fost bun.

Dar greutățile au fost mari și pentru a le înfrânge pentru a dospi cu acest aluat o adevărată piesă de teatru, ar fi trebuit un gest energic, de impietate aproape. Un adevărat om de teatru e în totdeauna mai brutal, în procedee, decât un liric. Sau cei doi poeți n-au îndrăznit să se apropie cu mâini blestamate de tezaurul lui Filimon, să-i ia sufletul călcându-i trupul, ci s'fioși au căutat urma pașilor săi. Și astfel Dinu Păturică trece din roman pe scenă, cu aceeași singură mișcare de desfășurare caracteristică epicei care l-a zămislit. E metoda de servitute pe care au ales-o autorii.

În desvoltarea ei unele scăpări din vedere. Așa de pildă Scena întoarcerii lui Tuzluc acasă și găsirea locuinței sale devastate. Scena cu grădinarul idiotizat, ultimul prădător, socotim că, prin ea însăși oferea o temă care s-ar fi putut folosi spre mai multă adâncire și intensificare dramatică.

Piesa d-lor Pillat și Maniu, rămâne o frescă de un netăgăduit pitoresc, turnată într-o limbă smăl-

țuită, care deși a fost împrumutată de la Filimon și-i păstrează rezonanța, capătă totuși subț mână celor doi prelucrători, armonii în chiar materialul neologistic întrebunțat. Poeții au știut să scoată valori nouă.

În interpretare, două creațiuni de seamă: d-na *Marioara Zimniceanu* face dovada unei uimitoare maleabilități iar d-nul *Baltăteanu*, actor tânăr în-cepe să justifice dreptele nădejdi puse în d-sa.

ION MARIN SADOVEANU

C R O N I C A M Ă R U N T Ă

PREOCUPAȚI de zarva mărunță în politică, în literatură, în artă, uităm adeseori de legăturile noastre de inimă, legături de rubedenie națională, cărora nu sistematic, și nu într-o continuitate de simțire, li se dă întâmplător răsunătoarea poreclă de „interese vitale”. Era un timp, când în România, se făcea mare caz de românii macedoneni — căci de ei este vorba — și Ministerul de Externe era complicat încă cu o direcție, a cărei ocupație era să studieze și să rezolve „chestiunea macedoneană”. Prin însăși natura lucrului, chestiunea macedoneană prezintă o latură, cea culturală, și această latură a ei era în vederea tuturor guvernelor din România mică. Guvernele României mari — au suprimat aproape această chestiune. Dintr'un prisos de bucurie, că cinci-șase frați s'au văzut laolaltă după o lungă despărțire, al șaptelea a fost uitat. Românul din Macedonia — care este ceva mai pozitiv, mai clar, și mai modest decât „românul macedonean” — a fost parcă trecut în arhiva istoriei. Atât de puțin ocupă el astăzi atenția românilor celorlalți, încât a pomeni de el, faci parcă greșala de a strica un chef. Există o soartă — să fi vecinic uitat, și o soartă amară — să fi uitat de ai tăi.

De aceia noi cu mulțumire deschidem revista „*Peninsula Balcanică*”, condusă de d. T. Hagigogu, fiindcă în ea aflăm ceia ce dorim să știm: nu atât tratarea amănunțită și foarte cuminte a problemelor peninsulei noastre — încălciturile mici ale Balcanilor sunt și ele „probleme” — cât, mai cu seamă, zberitele acelea întristătoare ale românilor din țările vecine și mai la sud, ca să păstreze un graiu și astăzi, un graiu care l'au păstrat în împrejurări istorice care n'au fost de loc glumețe. Dar astăzi, se vede, e mai greu să-ți păstrezi cultura într'o epocă de civilizație și de umanitate, decât atunci — în zilele de jug și de cruzime.

Facem aceste reflexiuni, îndemnați nu numai de revista macedonenilor-români din capitala României mari, ci de un sentiment de durere, care nu se poate înlătura când fratele cel mai mic este uitat cu ușurință.

SFĂRȘITUL de an, la care se adaugă prilejul sărbătorilor de iarnă, a pus vestmânt duminical până și pe cea mai nevoiașă gazetă de provincie. Câte-va zile, redacțiile au fost în fierbere. Din ser-tar, au fost scoase la lumină și scuturate de praț, cronicile ocazionale, periate și împodobite cu puțină găteală actuală, au pornit iarăși pentru 24 ore în lume. E un vechiu, și poate un rău obicei, acela de a oferi cititorului de sărbători, odată cu biletele de plăcintă și cu felicitările în versuri ale factorului poștal și sergentului de stradă, puțină literatură. Mistuirea grea a costiței ațumate pe varză călită, stropită cu vin porfir, predispune la oarecare trandafirie visare. Când duduie soba, șueră crivățul afară și ai sub mână sticluța rubinie, pentru com-

plecta mulțumire a animalului sătul din tine, o povestioară duioasă cu moș Crăciun, un prunc sărac și erou, florile dalbe și un stih cu cei trei magi și steaua de la răsărit, sint tot atâtea nevinovate evadări din prozaicul cotidian. Numeroase gazetele de crăciun, au curs din gara de Nord spre toată țara, purtând nelipsita gravură simbolică de pe prima foaie, poezia d-lui Victor Eftimiu și câte o cronică a anului, pe ici colo. Aceste bilanțuri ale celor 52 săptămâni literare și artistice sint intrate în tradiție. Ne dau încrederea gospodarilor care-și numără sacii din hambar, și se socoate de i-au întrecut ori înșelat așteptările. Dar iluzia e deșartă. Cronicarul, conștiincios, își pomenește prietenii și își distruge neprietenii — ignorându-i. Încântat de ispravă, așteaptă 365 zile, să lege din nou, la celălalt crăciun, firul rupt. Dar cronicile, cu împărțirea de brevete, nu sint citite de cât tot de literatori și de artiști, sau de lectorii din totdeauna ai revistelor, care-și au o părere a lor, gata încheată pe incetul. Cea mai bună ori cea mai rea carte a omului, nu-și câștigă astfel și nici nu-și pierde un cititor mai mult, fiindcă așa li-a înfățișat cronicarul de odată pe an al gazetei. Lectorul strein de toate manifestele, ucazurile literaro-artistice, școlile, geniile și cancanurile celor vre-o sută de scriitori și pictori, și celor vre-o două-trei mii de „bolnavi” de literatură care citesc, cumpără și consumă tipăriturile cu punctualitatea unei manii; lectorul celălalt, al gazetei cu o sută de mii tiraj, sare peste comptabilitatea criticei, cu mai multă indiferență ca pe lângă faptul divers ori reclama de galoși Tretorn. Ca să-ți asculte glasul și să-ți creadă cuvântul, trebuie să-l fi învățat la aceasta pe incetul, săptămână de săptămână. Coloanele literare ori culturale ale ziarelor, îl învață tot anul altceva: ce face d. Tănase și ce se joacă la Cinema Clasic.

Iar când foaia sărbătorească de Crăciun, îi oferă stihuri și cronici citește stihul d-lui Victor Eftimiu fiindcă îi e familiar ca nasul d-lui Tănase, iar cu cronica — să nu mai vorbim ce face cu cronica.

EDITURA „*Petropolis*”, Petrograd, tipărește un nou volum al lui Osip Mandelștam, „*Tristia*”. Peotul, lituanian de origină, n'are de unde fi cunoscut în România, unde au străbătut, cu slavă exagerată, sau cu slavă neindeajuns oferită, poeți ruși despre cari se putea spune că e mare și e mare fiindcă poartă eticheta curentului literar, ce s'a revărsat și aici. Deși e străin, e prin excelență poet rus. Prin 1910, Mandelștam era — cum erau toți — poezuri; își aleseseră poze în fața durerii, a iubirii, a statului, a poporului; erau poze „cosmice” erau poze „metafizice”. Și parcă în dosul acestor poze erau suflele în care clotea lenes, și lung și îndelungat, o lirică de samovar...

Revoluția răsună tare, și innăbuși clocotul de samovar. Și se revărsă — vârtej de realități, vârtej

de bezne — în inima fiecăruia. Pieri poza, pieri, ca artist, ca creator, tot poetul acela cu lirica de samovar. Mandelștam și mulți alții rămaseră. Fiindcă erau capabili și de altceva decât de poză: — de patos.

Când nu era trist — prin 1910 — scrisese volumul de versuri „Piatra”; acum, tare prin faptul că nu l'a doborât patosul revoluției scrie „Tristia”. O contradicție înțeleasă: poetul e de atâtea ori tare (poza) când leșină în intimitatea suflotească de plictiseală, și e atât de trist (trăirea reală) când, covârșind povârnișurile, ajunge în vârful.

Poezia lui, nu cea de poză, ci cea care e a lui, e ca și viața lui de acum: scuturată de un cutremur patetic. Acum scrie altfel nu ca în 1910.

Amurgul libertății:

„Să proslăvim povara puterii în amurg,
Apăsarea ei nesuferită.
Cine are inimă, acela trebuie să asculte,
O, vreme, cum vasul tău se scufundă”.

sau:

„Scăpare nu-i de dragoste și frică,
Mai greu ca platina e inelul lui Saturn,
Spânzurătoarea învăluită în catifea neagră
Și fața frumoasă.

Ceia ce a adus revoluția: despărțirea, pierderea, moartea iubirilor, sau șirul iubirilor de o clipă, — iubire pe un vas care se scufundă, — totul se găsește în „Tristia” lui Mandelștam, și totul a fost învins, de sufletul lui, în care de mult încetase cloțirea lirice de samovar.

PĂRERI libere — se intitulează câteva reflecții asupra șezătorilor scriitorilor români, în gazeta arădană „Tribuna nouă”. Sunt aceste păreri, libere, aspre, și poate în mare parte juste. Înțelegem mai mult printru rânduri de cât din negrul literilor, că autorul anonim, glas al tuturilor, a rămas nemulțumit după ce s'a întors de la șezătoarea scriitorilor

drumeți. «Inegal și târcat stol de inaripați intelectuali» — i-au apărut oaspeții de o zi, și cum n'avam sub ochi lista celor care au citit la Arad, n'am ști să spunem în ce măsură amăriciunea ascultătorului e indrituită. Dar am avut sub ochi alt pomelnic al acestor scriitori călători, și ne-au nemulțumit dinainte. A lipsit Sadoveanu, și Al. Brătescu-Voinești, și M. Codreanu, și Topârceanu, și Demostene Botez, și atâtea alții. Și au stat în frunte, îndestui dintre acei care confundă literatura cu alvițaria literară. E o greșală — cu atât mai vinovată, cu cât cuvântul plin de suflet al președintelui scriitorilor, suna prea frumos și greu de nădejde pentru cetățeanul necunoscut din scaunul lui, care se aștepta după atâtea făgădueli la mai mult. D. Octavian Goga, a vorbit cu tot sufletul nostru despre destinul și datoriile scriitorilor, dar când a fost vorba să dea cuvânt poezilor și povestitorilor, ei erau în mare parte dintre acei pe care literatura cea adevărată i-a scos de mult pe ușa de din dos. Și înțelegem nedumerirea auditorului. Atât sgomot pentru atât nimic!

Dar gazeta arădană, socoate că astfel se fac prea multe viclemuri bizare și sarbăd sentimentalism în jurul scriitorilor, că miniștrii „dau drumul robinetului de aur” și că turneele scriitorilor trebuie scoase din strategia propagandei culturale. Sunt păreri libere de om supărat. Șezătorile pentru care atât de mult am pus cuvânt aci, nu le-am înțeles pentru «scriitori», prilej de viclem și de giumbușlucuri pe scenă. Le-am dorit prilej scriitorului să se dăruiască publicului, trecând la rostul și la datoria de apostolat cultural, după cum scrie la testamentul sufletesc al generațiilor eroice dinainte. Că pe spinarea ta de om care pășești la drum greu, îți sare dintr'o creangă o maimuță care se strâmbă spre bucuria trecătorilor, e un episod neplăcut, dar acesta e destinul maimuței și rațiunea sa de a fi. Dar pentru atât nu tragi brazdă deacurmezișul drumului să-l astupi. Il curățî.

A APĂRUT:

A APĂRUT:

LUCIAN BLAGA
FILOSOFIA STILULUI

UN VOLUM CARTONAT 84 PAGINI
EDITURA CVLTVRA NAȚIONALĂ

A APĂRUT:

A APĂRUT:

ADRIAN MANIU
LÂNGĂ PĂMÂNT

UN VOLUM 84 PAGINI CARTONAT 30 LEI
EDITURA CVLTVRA NAȚIONALĂ

A APĂRUT:

A APĂRUT:

ION PILLAT
PE ARGES ÎN SUS

UN VOLUM CARTONAT
EDITURA CVLTVRA NAȚIONALĂ

MIȘCAREA LITERARĂ

GAZETĂ SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ȘI INFORMAȚIE LITERARĂ, ARTISTICĂ
ȘI CULTURALĂ

Director: LIVIU REBREANU

Apare Sâmbătă (în Capitală se pune în vânzare Vinerea după amiazi), în formatul marilor cotidiene,
pe hârtie satinată, cu multe ilustrații:

RUBRICILE PRINCIPALE:

<i>Săptămâna</i>	Liviu Rebreanu	<i>Muzica</i>	Georgescu-Breazul
<i>Medaliaone</i>	Cei Șapte	<i>Curierul critic</i>	Cei Șapte
<i>Portrete străine</i>	* * *	<i>Revistele și ziarele române</i>	Perpessicius
<i>Comentarii critice</i>	Scarlat Struțeanu	<i>Istorigrafia literară</i>	G. Cardaș
<i>Artele plastice</i>	Tudor Vianu	<i>De vorbă cu...</i>	F. Aderca
<i>Teatrele</i>	A. Dominic	<i>Desemnuri</i>	Marcel Iancu

PĂGINI ALESE, CINEMATOGRAFIA, ARHITECTURA, INDISCRETII, EFEMERIDE,
ECOURI, ETC.

5 LEI — EXEMPLARUL — LEI 5.

EXEM-
PLARUL
LEI 15.—

GÂNDIREA

EXEM-
PLARUL
LEI 15.—

REDACTOR: CEZAR PETRESCU
APARE LA 1 ȘI 15 ALE FIECĂREI LUNI
SUB CONDUCEREA UNUI COMITET

REDACȚIA: PALATUL SINDICATULUI ZIARIȘTILOR
STR. CANTACUZINO No. 2, BUCUREȘTI

PENTRU RECENZII ȘI ANUNȚAREA APARIȚIEI, CASELE DE EDITURĂ ȘI DOMNII AUTORI SUNT
RUGAȚI A TRIMITE CÂTE DOUĂ EXEMPLARE. — MANUSCRISELE NEPUBLICATE SE ARD.
CĂRȚILE ȘI MANUSCRISELE RUGĂM SĂ FIE ADRESATE REVISTEI
STRADA CANTACUZINO No. 2. — BUCUREȘTI

1 IANUARIE 1925

CUPRINSUL:

PRO DOMO de <i>Nichifor Crainic</i> . 161	IDEI, OAMENI & FAPTE,
CÂNTEC VECHI de <i>A. Pop. Mar-</i>	POVESTEA UNOR METODE DE
<i>țian</i> 164	<i>L. B.</i> 187
DIN PEER GYNT de <i>Adrian Ma-</i>	LĂMURIRI PENTRU UN RECEN-
<i>niu</i> 165	ZENT GRĂBIT de <i>G. M. Ivanov</i> . 188
FUM CĂZUT de <i>Lucian Blaga</i> . 172	DRAMA ȘI TEATRUL
DOI AMICI de <i>Al. O. Teodoreanu</i> 173	„SLUGĂ LA DOI STAPĂNI“ și
SĂLBATICĂ de <i>Zaharia Stancu</i> . 176	„DINU PĂTURICĂ“ de <i>Ion Ma-</i>
MERGEAU CÂNTÂND VITEJEȘTE	<i>rin Sadoveanu</i> 189-190
de <i>Cezar Petrescu</i> 177	CRONICA MĂRUNTĂ . . . 191
COMOARA de <i>Ion Pilat</i> 186	

ILUSTRĂȚII

COPERTA de *Horațiu Dimitriu*,
DESENE IN INTERIOR de *Rodica Maniu, Petrașcu, Demian*.

ABONAMENTE: 1 AN, 300 LEI; 6 LUNI, 150 LEI. PENTRU INSTITUȚIUNI ȘI AUTORITAȚI,
400 LEI ANUAL. IN STRĂINĂTATE: 400 LEI ANUAL. — INSERTII ȘI RECLAME SE FAC
LA ADMINISTRAȚIA REVISTEI ȘI LA TOATE AGENȚILE DE PUBLICITATE

ADMINISTRAȚIA: PALATUL SINDICATULUI ZIARIȘTILOR
STR. CANTACUZINO No. 2, BUCUREȘTI

EXEM-
PLARUL
LEI 15.—

GÂNDIREA

EXEM-
PLARUL
LEI 15.—